

Komunikowanie polityczne w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej

Wojna informacyjna w XXI wieku

Redaktor tomu:
Andrzej Cieplý

Autorzy:
Marcin Bąk
Zuzanna Cieniawska
Andrzej Cieplý
Sabina Długosz
Karol Kordas
Maciej Kozłowski
Anastasiia Lukhtan

**Komunikowanie polityczne
w czasie wojny
rosyjsko-ukraińskiej**

Komunikowanie polityczne w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej

Wojna informacyjna w XXI wieku

Redaktor tomu:

Andrzej Ciepły

Autorzy:

Marcin Bąk

Zuzanna Cieniawska

Andrzej Ciepły

Sabina Długosz

Karol Kordas

Maciej Kozłowski

Anastasiia Lukhtan

Kraków 2023

© Copyright by Andrzej Cieply & individual authors, 2023

Andrzej Cieply
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
 <https://orcid.org/0000-0003-0878-3962>
 andrzej.cieply@student.uj.edu.pl

Recenzja: dr Aleksandra Matykiewicz

Konsultacja naukowa: dr hab. Monika Ślufińska, prof. UJ

Opracowanie redakcyjne: Joanna Cieślik

Projekt okładki: Lesław Sławiński

ISBN (PDF) 978-83-8138-865-8
<https://doi.org/10.12797/9788381388658>

Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych w ramach Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Spis treści

	MONIKA ŚLUFIŃSKA
7	Wstęp
	KAROL KORDAS
13	Droga do niepodległości Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej
	ANASTASIIA LUKHTAN, SABINA DŁUGOSZ
51	Jak przegrać wojnę informacyjną? Komunikowanie polityczne Rosji
	ANASTASIIA LUKHTAN, MARCIN BĄK
93	Jak wygrać wojnę informacyjną? Komunikowanie polityczne Ukrainy
	MACIEJ KOZŁOWSKI
141	Zdecydowana powściągliwość. Komunikacja polityczna UE
	ZUZANNA CIENIAWSKA
171	Czy potęga Sojuszu zdaje egzamin? Komunikowanie polityczne NATO
	ANDRZEJ CIEPŁY
193	Koniec Mateczki Rosji, czas na siostrę Polskę. Komunikowanie polityczne Polski
221	Wykaz skrótów
223	Indeks osobowy

SABINA DŁUGOSZ
Uniwersytet Jagielloński

ANASTASIIA LUKHTAN
Uniwersytet Jagielloński

Jak przegrać wojnę informacyjną?

Komunikowanie polityczne Rosji

Wstęp

Kilka miesięcy przed rosyjską inwazją na Ukrainę, stanowiącą eskalację trwającej od 2014 r. wojny, brytyjski i amerykański wywiad ostrzegali, że zbrodnicze władze¹ Federacji Rosyjskiej przygotowują się do wielkoskalowych działań militarnych na terytorium Ukrainy. Na początku lutego 2022 r. Stany Zjednoczone Ameryki (USA) wraz z prezydentem Joe Bidenem informowały przywódców Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), Unii Europejskiej (UE) oraz rząd Ukrainy o tym, że Władimir Putin podjął decyzję o inwazji

---

¹ Autorzy niniejszej publikacji zachowują obiektywizm podczas prowadzenia badań naukowych, jednak jednoznacznie i otwarcie potępiają inwazję Rosji na Ukrainę, tak samo jak bezprawną aneksję Krymu w 2014 r. Tereny Ługańskiej (ŁRL) i Donieckiej (DRL) Republiki Ludowej są terenami niezależnej i suwerennej Ukrainy. Dodatkowo autorzy zaznaczają, że z perspektywy prawa międzynarodowego oraz poszanowania prawa człowieka Rosja wielokrotnie dopuściła się ludobójstwa na ludności ukraińskiej, za co powinna zostać skutecznie ukarana.

wojskowej². Do jej głównych celów (podawanych przez służby wywiadu) należało obalenie legalnie wybranego rządu Ukrainy oraz ustalenie rządu marionetkowego. Głównym powodem takich prognoz było zgromadzenie wojsk rosyjskich i białoruskich wzdłuż granicy z Ukrainą w ramach ćwiczeń wojskowych o nazwie: „Sojusznicze Zdecydowanie 2022” (ros. *Союзная решимость-2022*) obu tych państw. Eskalacja działań wojennych stała się zarówno tematem negocjacji międzynarodowych, jak i głównym zagrożeniem dla bezpieczeństwa w Europie. Doradca ds. bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych Jake Sullivan twierdził, że rozmieszczenie sił wojskowych w Rosji i na Białorusi świadczy o tym, iż Rosjanie są w stanie rozpocząć agresję militarną na Ukrainę³.

Analizując przedstawione narracje na arenie międzynarodowej dotyczące nieuniknionego zagrożenia w postaci pełnoskalowego ataku ze strony Federacji Rosyjskiej, warto wskazać na dominujący sposób prezentacji potrzeby inwazji przez władze rosyjskie. Istotne jest także to, jak reżim Władimira Putina reagował na zarzuty, które dotyczyły eskalacji konfliktu w Ukrainie, a także styl prowadzenia komunikacji w trakcie i po inwazji. Warto zaznaczyć, że informacje przekazywane przez stronę rosyjską różnią się od tych publikowanych przez Ukrainę. Różnica polega na wyborze kanałów przekazu informacji, ich ilości oraz odbiorcach. Istotny jest fakt, że komunikaty prezydenta Rosji dostarczane są głównie przez stronę internetową oraz telewizję państwową, w odróżnieniu od tych prezydenta Ukrainy, który wykorzystuje różne media społecznościowe, takie jak Instagram, Facebook oraz Twitter.

Podczas badań zastosowana została przede wszystkim metoda analizy jakościowej. Ze względu na specyfikę monografii nie przeprowadzono analizy ilościowej wiadomości. Jako że publikacja traktuje o początkowej fazie wojny, kluczowe było przyjrzenie się treści komunikatów oraz opi-

---

² US Warns of „Distinct Possibility” Russia Will Invade Ukraine within Days, „The Guardian” 11 II 2022, [on-line:] <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/11/biden-ukraine-us-russian-invasion-winter-olympics> – 31 X 2022.

³ Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki and National Security Advisor Jake Sullivan, The White House, 11 II 2022, [on-line:] <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2022/02/11/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-and-national-security-advisor-jake-sullivan-february-11-2022/> – 31 X 2022.

sanie ich charakterystyki. Należy zwrócić uwagę na rozprzestrzenianie się dezinformacji ze strony rosyjskiej, postępującej wraz z eskalacją napaści zbrojnej na Ukrainę. W związku z tym istotna była analiza komunikatów prezydenta i ministra spraw zagranicznych Rosji pod kątem tematyki przekazu. Należy wskazać na potrzebę prowadzenia dalszych badań, ze zwróceniem uwagi na analizę ilościową zamieszczanych informacji.

Na potrzeby niniejszej monografii przeanalizowano komunikaty Władimira Putina oraz Siergieja Ławrowa zamieszczane na rządowych stronach internetowych od 24 stycznia do 24 lipca 2022 r. Ten zakres został wybrany ze względu na dzień, w którym rozpoczęła się wojna – 24 lutego 2022 r. Miesiąc przed rozpoczęciem inwazji komunikaty formowane przez Putina podżęgały do konfliktu zbrojnego i wzmacniały napięcie na arenie międzynarodowej. W związku z tym kluczowa była analiza wiadomości pochodzących z 30 dni przed oficjalnym rozpoczęciem wojny. Komunikaty zostały wybrane spośród kilkuset zamieszczanych na rządowych stronach internetowych. Podczas selekcji zwracano uwagę przede wszystkim na charakterystyczny w przekazach przedstawicieli Rosji sposób charakteryzowania strony ukraińskiej. Dodatkowo, celem badań było zaprezentowanie narracji prowadzonej przez Federację Rosyjską wobec Ukrainy i państw Europy Zachodniej.

W swoich przekazach Putin zwraca się głównie do społeczności międzynarodowej, a nie do własnego narodu. Częstotliwość przemówień prezydenta Rosji jest o wiele mniejsza, niż prezydenta Ukrainy. Putin oraz Ławrow przede wszystkim przekazują informacje na spotkaniach z partnerami z innych państw lub podczas konferencji prasowych. Komunikowanie polityczne władz rosyjskich jest głównym instrumentem prowadzenia wojny informacyjnej na Zachodzie oraz dezinformowania własnego społeczeństwa.

Komunikowanie przed 24 lutego 2022 r.

Analizując komunikaty władz Federacji Rosyjskiej pojawiające się od stycznia 2022 r., można wskazać, że Rosja coraz częściej powtarzała informacje dotyczące swoich obaw w kwestii rozszerzenia NATO. W grud-

niu 2021 r. na stronie rosyjskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (MSZ) został opublikowany projekt traktatu między Federacją Rosyjską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki o wzajemnych gwarancjach bezpieczeństwa⁴. Według art. 4 dokumentu, USA zobowiązują się wykluczyć dalsze rozszerzanie Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego na wschód i odmówić włączenia do Sojuszu państw, które były wcześniej członkami Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich⁵. Ten artykuł faktycznie oznaczał wykluczenie przyjęcia do NATO Ukrainy oraz Gruzji⁶. W styczniu, w trakcie rozmowy z prezydentem Francji Emmanuelem Macronem⁷ Putin zaznaczył, że Ławrow w odpowiedziach Stanom Zjednoczonym i państwom NATO⁸ na konferencji prasowej twierdził, że wszyscy prezydenci i premierzy krajów Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) podpisali dokument zawierający zasady zapewnienia niepodzielności bezpieczeństwa, natomiast „Zachód

---

⁴ *Treaty between The United States of America, and the Russian Federation on Security Guarantees*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 17 XII 2022, [on-line:] https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790818/?lang=en – 31 X 2022.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Warto zaznaczyć, że od 1994 r. w wyniku włączenia się Gruzji do programu „Partnerstwo dla Pokoju” rozpoczęła się jej aktywna współpraca z NATO, a po rewolucji z 2003 r. państwo zaczęło dążyć do przystąpienia do tej organizacji. Podczas szczytu w Bukareszcie w 2008 r. uzgodniono, że Gruzja zostanie członkiem NATO, gdy spełni określone warunki. Dążenie Gruzji jest sprzeczne z imperialistycznymi aspiracjami Rosji, która w 2008 r. po konflikcie zbrojnym w Osetii Południowej uznała niepodległość Osetii Południowej i Abchazji oraz ustanowiła swoje jednostki wojskowe na tym terytorium. Por. *Relations with Georgia*, North Atlantic Treaty Organization, 14 VII 2022, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm – 31 X 2022.

⁷ *Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 28 I 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67657> – 31 X 2022.

⁸ Podczas szczytu w Paryżu w 1997 r. został podpisany *Akt stanowiący o podstawach wzajemnych stosunków, współpracy i bezpieczeństwa pomiędzy NATO a Rosją*, w którym określono dziedziny współpracy oraz uznano przez strony, że nie uważają się za przeciwników. Por. *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation Signed in Paris, France*, North Atlantic Treaty Organization, 27 V 1997, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm?selectedLocale=en – 31 X 2022.

«wydziera» z tego pakietu tylko jedno hasło – każdy kraj ma prawo do wyboru sojuszników i sojuszy wojskowych. Ale tamto prawo jest określone przez warunek i obowiązek każdego kraju do niewzmacniania swojego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych”⁹. Ponadto zaznaczył on, że Zachód i NATO unikają zobowiązania płynącego z drugiej części tego dokumentu, stosując politykę otwartych drzwi i twierdząc, że nikt nie może zabronić Ukrainie przystąpienia do Sojuszu, a Ukraina o tym zdecyduje sama¹⁰. Taka retoryka była utrzymywana przez władze Rosji aż do inwazji na Ukrainę. Dostrzegali oni w polityce ukraińskiego rządu i reakcji NATO niebezpieczeństwo dla swojego kraju, nie podając przy tym prawnego uzasadnienia swoich tez. Główny przekaz był jednoznaczny: przyjęcie Ukrainy do NATO podważa bezpieczeństwo Rosji. Podczas konferencji prasowej na temat wyników negocjacji rosyjsko-węgierskich dotyczących współpracy dwustronnej Putin wskazał na swoje największe obawy:

Teraz mówią, następnym krokiem jest Ukraina, trzeba ją przyjąć do NATO. Posłuchajcie uważnie, co mam do powiedzenia. Rzeczywiście, w dokumentach doktrynalnych samej Ukrainy jest napisane, że zamierzają zwrócić Krym, w tym środkami wojskowymi [...]. Wyobraźcie sobie, że Ukraina jest członkiem NATO: jest wypchana bronią [...] i zaczyna operacje na Krymie, teraz nawet nie mówię o Donbasie. To jest suwerenne terytorium Rosji. W tym sensie pytanie jest dla nas zamknięte. Wyobraźcie sobie, że Ukraina jest krajem NATO i rozpoczyna te operacje wojskowe. Czy powinniśmy walczyć z blokiem NATO? Czy ktoś o tym pomyślał? Wygląda na to, że nie¹¹.

Według Putina, Ukraina jest tylko narzędziem Stanów Zjednoczonych do osiągnięcia celów politycznych, a głównym z nich jest zahamowanie rozwoju Rosji. Większość publicznych wystąpień albo oficjalnych

⁹ Foreign Minister Sergey Lavrov's Interview with Sputnik, Echo of Moscow, Govorit Moskva and Komsomolskaya Pravda Radio Stations, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 28 I 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/miniستر_speeches/1796330/?lang=en – 31 X 2022.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ News Conference following Russian-Hungarian Talks, President of Russia, 1 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67690> – 31 X 2022.

komunikatów prezydenta oraz rządu Federacji Rosyjskiej idzie w parze z twierdzeniem, że tzw. polityka otwartych drzwi Sojuszu jest sprzeczna z fundamentalną zasadą niepodzielności bezpieczeństwa. Potwierdzać to ma widoczna niechęć NATO do odpowiedniej reakcji na tę obawę. Władimir Putin uważa, że polityka ta nie ma podstaw prawnych, z art. 10 traktatu z 1949 r. wynika, że Sojusz w porozumieniu ze swoimi wszystkimi członkami może zaakceptować inne kraje europejskie – może, ale nie jest zobowiązany¹². Minister spraw zagranicznych Rosji Ławrow po spotkaniu z Liz Truss¹³ ogłosił, że „«NATO-centryzm» przenikał całą rozmowę, a Pakt egoistycznie podchodzi do rozważania problemów bezpieczeństwa na kontynencie europejskim, z pozycji «NATO-centryzmu» dochodzi też do uzasadnionych obaw Rosji w sferze własnego bezpieczeństwa”¹⁴.

Kolejnym nie mniej istotnym zarzutem odnoszącym się w tym przypadku do władz Ukrainy jest realizacja porozumień mińskich. Władimir Putin wraz z przedstawicielami władz niejednokrotnie zarzucał stronie ukraińskiej, że ta nie dotrzymuje ich postanowień. Protokół miński to pakt ustanawiający czasowe zawieszenie broni w wojnie na wschodzie Ukrainy, który został podpisany w Mińsku 5 września 2014 r. Umowa składała się z 12 punktów, z których najważniejszym był punkt 1, mówiący o natychmiastowym zawieszeniu broni, oraz punkt 3 dotyczący przyjęcia ustawy o decentralizacji i szczególnym trybie funkcjonowania samorządu terytorialnego w obwodzie donieckim i ługańskim¹⁵. Ze względu na to, że obie strony nie wywiązały się ze swoich zobowiązań, protokół miński nie był efektywny i nie doprowadził do zakończe-

---

¹² *Ibidem*.

¹³ Od 7 września do 20 października 2022 r. Liz Truss pełniła funkcję premiera Wielkiej Brytanii. W momencie spotkania z Władimirem Putinem odpowiadała za politykę zagraniczną w rządzie Borisa Johnsona.

¹⁴ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference following Talks with UK Foreign Secretary Elizabeth Truss*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1797897/?lang=en – 31 X 2022.

¹⁵ *Protocol on the Results of Consultations of the Trilateral Contact Group*, Mission of Ukraine to the European Union, 5 IX 2014, [on-line:] <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/27596-protocol-on-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014> – 31 X 2022.

nia działań zbrojnych w Ukrainie. W 2015 r. przywódcy Ukrainy, Rosji, Francji i Niemiec, należących do formatu normandzkiego, podpisali porozumienie Mińsk II zawarte w celu deeskalacji konfliktu zbrojnego na wschodzie Ukrainy. Była to kolejna próba doprowadzenia do osiągnięcia rozejmu. Głównym problemem było, że Rosja i Ukraina interpretowały te porozumienia zasadniczo odmiennie. Dla Ukrainy działania zbrojne na wschodzie są konfliktem pomiędzy Ukrainą a Rosją i w tym przypadku aktywność Rosji jest postrzegana jako kroki destabilizujące sytuację polityczną w Ukrainie. Natomiast dla Rosji konflikt w Donbasie i w Ługańsku toczy się wewnątrz kraju pomiędzy Kijowem a samozwańczymi republikami – Ługańską (ŁRL) i Doniecką (DRL) Republiką Ludową. Moskwa odgrywa w tym założeniu rolę „mediatora” pomagającego stronom dojść do konsensusu¹⁶. Przyczyną zamrożenia porozumienia pokojowego jest chęć wezwania Kijowa przez Rosjan do bezpośrednich negocjacji z przywódcami separatystów oraz nadanie statusu specjalnego wspomnianym republikom. Jest to sprzeczne z polityką państwa ukraińskiego, którego przywódcy uważają, że Rosja bierze aktywny udział w konflikcie zbrojnym i jest jego stroną. Podczas rozmowy telefonicznej z prezydentem Francji Władimir Putin, omawiając sytuację w Ukrainie, podkreślał znaczenie ścisłego przestrzegania przez Kijów porozumień mińskich, przede wszystkim w sprawie nawiązania bezpośredniego dialogu z przywódcami separatystów w Doniecku i Ługańsku oraz prawnego zagwarantowania specjalnego statusu Donbasu¹⁷. Prezydent Rosji ogłosił, że alternatywy dla porozumień mińskich nie istnieją i nawet jeśli obecnemu prezydentowi Ukrainy się one nie podobają, to musi je spełnić, bo innego wyjścia nie ma¹⁸. Warto zaznaczyć, że już 21 lutego 2022 r. Putin podpisał dekret uznający niepodległość samozwańczych DRL i ŁRL,

¹⁶ K. Pełczyńska-Nałęcz, P. Buras, *(Nie)porozumienie mińskie a europejski porządek bezpieczeństwa*, Warszawa 2017, [on-line:] [https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/rap_otw_eu/\(Nie\)porozumienie%20minskie%20a%20europejski%20porzadek%20bezpieczestwa.pdf](https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/rap_otw_eu/(Nie)porozumienie%20minskie%20a%20europejski%20porzadek%20bezpieczestwa.pdf) – 31 X 2022.

¹⁷ *Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 28 I 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67657> – 31 X 2022.

¹⁸ *News Conference following Russian-French Talks*, President of Russia, 8 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67735> – 31 X 2022.

naruszając przy tym porozumienia mińskie, które odnoszą się do integralności terytorialnej Ukrainy.

Analizując wypowiedzi dotyczące odbywania manewrów przez wojska rosyjskie, warto zaznaczyć, że władze na Kremlu zapewniały, że nie są to przygotowania do inwazji na Ukrainę, a jedynie ćwiczenia przeprowadzane na terytorium Rosji i Białorusi. Bez względu na to, że ministerstwa obrony innych krajów ostrzegały przed możliwą inwazją i przedstawiały cele wspomnianych ćwiczeń, władze Rosji podkreślały planowany ich charakter. Ławrow zaznaczył, że po realizacji zadania jednostki wrócą do miejsc stałej dyslokacji, a prawo do wyznaczenia czasu ćwiczeń wojskowych ma każdy rząd suwerennego państwa, co więcej, Rosja prowadzi je na swoim terytorium w odróżnieniu od oddziałów Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, które są wysyłane do krajów bałtyckich i z reguły nigdy nie wracają¹⁹. Podczas wspólnej konferencji prasowej Władimira Putina i nielegalnie wybranego prezydenta Białorusi Aleksandra Łukaszenki, prezydent Rosji stwierdził, że te działania mają charakter jedynie defensywny i nikomu nie zagrażają, a aktywna faza manewrów potrwa na Białorusi do 20 lutego²⁰. Na tym samym spotkaniu Łukaszenka zaznaczył, że w obliczu narastającego zagrożenia militarnego Rosja i Białoruś są zmuszone szukać odpowiednich sposobów odparcia ewentualnego ataku²¹. Z perspektywy czasu i wybuchu wojny warto zaznaczyć, że twierdzenia Rosji o braku planów ataku na Ukrainę były fałszywe. Jeszcze pod koniec stycznia rosyjski minister spraw zagranicznych ogłosił, że jeśli to zależy od Federacji Rosyjskiej, to nie będzie wojny, ale też nie wyklucza, że ktoś chciałby sprowokować działania zbrojne²². Na pytanie, czy

---

¹⁹ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference following Talks with UK Foreign Secretary Elizabeth Truss*, Moscow, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1797897/?lang=en – 31 X 2022.

²⁰ *News Conference following Russian-Belarusian Talks*, President of Russia, 18 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67809> – 31 X 2022.

²¹ *Ibidem*.

²² *Foreign Minister Sergey Lavrov's Interview with Sputnik, Echo of Moscow, Govorit Moskva and Komsomolskaya Pravda Radio Stations*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 28 I 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1796330/?lang=en – 31 X 2022.

Rosja zamierza ewakuować swoich dyplomatów z Kijowa odpowiedział, że «psychoza» dotycząca ewakuacji członków służb dyplomatycznych podsykana jest głównie przez Anglosasów i Europejczyków, co może oznaczać, że Anglosasi zamierzają podjąć jakieś działania²³. Każda z tych wypowiedzi ma charakter niejednoznaczny, z jednej strony głowa państwa i minister spraw zagranicznych twierdzą, że nie zamierzają atakować Ukrainy, a z drugiej wciąż podkreślają, że istnieje pewne zagrożenie i nie pozwolą, by interesy Rosji były ignorowane. Utrzymywane było stanowisko, że jeżeli Zachód nie posłucha głosu rozsądku, a próby uzgodnienia wzajemnie akceptowalnych zasad zapewnienia bezpieczeństwa w Europie zawiodą, Rosja podejmie działania odwetowe²⁴. Istotny jest fakt, że aż do 24 lutego 2022 r. strona rosyjska nie mówiła wprost o możliwym ataku na Ukrainę, a jedynie podkreślała, że Zachód wykorzystuje prowokacyjne spekulacje na temat rzekomo planowanej rosyjskiej inwazji na Ukrainę w celu dostarczenia temu państwu nowoczesnej broni. Nadrzędny cel Zachodu, według strony rosyjskiej, to wyprowadzenie Rosji ze stanu równowagi, a Ukraina jest narzędziem, ponieważ tylko na tym traci i ponosi negatywne konsekwencje.

Aby usprawiedliwić aneksję Krymu, inwazję oraz swoje działania zbrojne w Ukrainie, Rosja obwiniała Ukrainę o dyskryminację ludności rosyjskojęzycznej oraz o łamanie praw człowieka. Miesiąc przed eskalacją konfliktu tego typu komunikaty coraz częściej pojawiały się w rozmowach międzynarodowych oraz przemówieniach władz rosyjskich. Na początku lutego 2022 r. prezydent Putin w rozmowie z prezydentem Francji stwierdził, że w Ukrainie odbywa się systematyczne łamanie praw człowieka m.in. poprzez: odcinanie dostępu do niechcianych środków masowego przekazu, dyskryminację osób używających na co dzień języka rosyjskiego z powodu ustalania ich statusu na poziomie legislacyjnym, a także prześladowania przeciwników politycznych²⁵. Rosja wielokrotnie odwoływała się do kwestii językowych prowadząc swoją politykę zagraniczną. Oficjalnym celem tego kraju jest ochrona ludności rosyjskojęzycznej,

---

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *News Conference following Russian-French Talks*, President of Russia, 8 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67735> – 31 X 2022.

ale w rzeczywistości to tylko pretekst do użycia siły wojskowej, jak w przypadku Ukrainy, oraz skuteczne narzędzie w wojnie informacyjnej, która ma na celu podtrzymywanie prorosyjskich nastrojów w byłych republikach Związku Sowieckiego. Uchwalenie ustawy o zapewnieniu funkcjonowania języka ukraińskiego jako państwowego w 2019 r. wywołało niezadowolenie rosyjskich władz. Na podstawie jej art. 9 powstała lista organów i instytucji, które są zobowiązane do posługiwania się językiem ukraińskim w trakcie wykonywania obowiązków służbowych²⁶. Po długich latach rusyfikacji, działania ukraińskiego rządu były nakierowane na przywrócenie języka ukraińskiego w sferze publicznej. Strona rosyjska wykorzystywała w swojej propagandzie spekulacje na temat tej ustawy i innych kroków podejmowanych przez Ukrainę w celu przekonania ludności rosyjskojęzycznej oraz organizacji międzynarodowych o tym, że jest łamane prawo do posługiwania się językiem rosyjskim. Problemem jest, że te zarzuty nie są uzasadnione, bo ustawa w żaden sposób nie zakazuje obywatelom stosowania języka rosyjskiego w życiu prywatnym. Każde państwo posiada swój język państwowy i używanie go w przestrzeni publicznej jest całkowicie normalne.

Tydzień przed rosyjską inwazją na Ukrainę coraz częściej zaczęły się pojawiać komunikaty władz rosyjskich dotyczące zaniepokojenia sytuacją w Donbasie. Według Rosji nastąpiło gwałtowne pogorszenie sytuacji politycznej na tym terytorium, w rezultacie czego najbardziej cierpieć miała ludność cywilna. Prezydent Rosji zaznaczył, że przyczyną eskalacji są prowokacje ukraińskich sił wojskowych oraz pomoc zbrojeniowa, którą zapewnia NATO²⁷. Podczas konferencji prasowej 15 lutego 2022 r. odpowiadając na pytanie posłów Dumy Państwowej dotyczące prośby o uznanie ŁRL i DRL, prezydent Rosji oznajmił, że trzeba zrobić wszystko, aby rozwiązać problem Donbasu i ma wielką nadzieję, że przywódcy innych państw, a zwłaszcza Francji i Niemiec, będą w tym celu wywierać

---

²⁶ *Про забезпечення функціонування української мови як державної*, Закон від, 25 IV 2019, № 2704-VIII.

²⁷ *Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 20 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67818> – 31 X 2022.

odpowiedni wpływ na władze Kijowa²⁸. Przyjmując taką narrację, strona rosyjska po raz kolejny próbowała uniknąć odpowiedzialności i obarczyć winą o złą sytuację w obwodzie ługańskim i donieckim władze Ukrainy. Tego typu wypowiedzi ujawniły kolejny wątek dotyczący tego, że w Kijowie panuje „neonazistowski reżim Bandery”, który przypuszcza atak na wszystko, co rosyjskie²⁹. Akcent był położony przede wszystkim na ograniczenia stosowania języka rosyjskiego.

Prezydent Federacji Rosyjskiej 21 lutego zwołał posiedzenie Rady Bezpieczeństwa, które dotyczyło apeli przywódców DRL i ŁRL do Rosji z prośbą o uznanie ich niepodległości i suwerenności. Na tym posiedzeniu przedstawiono wszystkie argumenty przemawiające za podjęciem tej decyzji, m.in. brak perspektyw rozwoju procesu negocjacyjnego w ramach porozumień mińskich, zatargi władz Kijowa z ludnością zamieszkującą DRL i ŁRL oraz zagrożenie w postaci przyjęcia Ukrainy do NATO³⁰. Podczas przemówienia Putin podkreślił, że Rosja występuje w tym konflikcie w roli mediatora i bezustannie czyni wysiłki, aby rozwiązać spór na drodze pokojowej³¹. Jego narracja była ukierunkowana na przygotowanie społeczeństwa oraz wspólnoty międzynarodowej na to, że Rosja podejmie kontrowersyjną decyzję w sprawie uznania DRL i ŁRL. Sposób, w jaki władze tego kraju przedstawiały konflikt zbrojny na Wschodzie, całkowicie pozbawiał go odpowiedzialności i przedstawiał jako obrońcę ludności rosyjskojęzycznej. Po posiedzeniu Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej 21 lutego Władimir Putin podpisał dekret uznający niepodległość samozwańczych DRL i ŁRL. Podczas przemówienia ogłaszającego podjęcie takiej decyzji stwierdził, że „współczesna Ukraina została w całości stworzona przez Rosję, a dokładniej przez bolszewicką,

---

²⁸ *News Conference following Russian-German Talks*, President of Russia, 15 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67774> – 31 X 2022.

²⁹ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks and Answers to Media Questions at a Joint News Conference with Foreign Minister of Brazil Carlos Franca following Talks in the 2 + 2 Format*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 16 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1798743/?lang=en – 31 X 2022.

³⁰ *Security Council Meeting*, President of Russia, 21 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67825> – 31 X 2022.

³¹ *Ibidem*.

komunistyczną Rosję” oraz że Nikita Chruszczow z jakiegoś powodu odebrał Krym Rosji i podarował go Ukrainie³². W tych stwierdzeniach odzwierciedla się polityka historyczna Rosji, która jest prowadzona od lat. Zgodnie z nią Ukraina nie jest samodzielnym państwem z własną historią i kulturą, a jedynie krajem, który wyłonił się z rosyjskiego imperium. Oprócz tego, aktywnie promuje się pogląd, że terytorium Ukrainy zamieszkuje w większości historyczna ludność Rosji. Co ciekawe, Putin podkreślił, że mimo tych wszystkich niesprawiedliwych rabunków Rosji po rozpadzie ZSRR, ta uznawała dotychczas nowe geopolityczne realia. W celu usprawiedliwienia decyzji o uznaniu niepodległości i suwerenności DRL i ŁRL podkreślono, że w społeczeństwie ukraińskim pojawił się skrajny nacjonalizm, który przejawia się w agresywnej rusofobii i neonazizmie, a sama Ukraina przeżywa kryzys społeczno-gospodarczy po wydarzeniach związanych z Majdanem. Całe przemówienie było nacechowane negatywnymi stwierdzeniami na temat państwowości Ukrainy, rządu ukraińskiego i wpływu państw zachodnich oraz NATO. Ponadto, chcąc uniknąć odpowiedzialności za inwazję, która nastąpiła 24 lutego, Putin zaznaczył, że domaga się od władz w Kijowie natychmiastowego zaprzestania działań wojennych, a jeśli to nie nastąpi, to „odpowiedzialność za ewentualną kontynuację rozlewu krwi będzie spoczywać wyłącznie na sumieniu reżimu panującego na terytorium Ukrainy”. Wynika z tego, że państwo-agresor Rosja unika odpowiedzialności za przeprowadzoną inwazję, ataki rakietowe i inne działania zbrojne i zrzuca się odpowiedzialności za nią. W tym wystąpieniu, oprócz gróźb skierowanych do tych, którzy będą chcieli interweniować, pojawiła się także krótka odezwa do narodu Rosji z prośbą o wsparcie ze względu na miłość ojczyzny³³. Następnego dnia po uznaniu niepodległości ŁRL oraz DRL Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rosji ogłosiło, że rosyjskie kierownictwo podjęło decyzję o ewakuacji personelu rosyjskich misji zagranicznych w Ukrainie w związku z zagrożeniem płynącym od „nacjonalistycznego” rządu tego państwa³⁴.

³² *Address by the President of the Russian Federation, President of Russia, 21 II 2022*, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828> – 31 X 2022.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Foreign Ministry Statement, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 22 II 2022*, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800036/?lang=en – 31 X 2022.

Od momentu uznania niepodległości wspomnianych dwóch republik komunikowanie polityczne władz Rosji nakierowane było na przygotowanie do oficjalnego ogłoszenia inwazji na Ukrainę. Warto zaznaczyć, że 22 lutego Putin przedstawił Radzie Federacji wniosek o przyjęcie uchwały w sprawie wyrażenia zgody na użycie sił zbrojnych poza terytorium Federacji Rosyjskiej³⁵. Podczas konferencji prasowej prezydent Rosji stwierdził, że zgodnie z tą uchwałą strona rosyjska udzieli DRL i ŁRL pomocy wojskowej w razie takiej potrzeby³⁶. Siergiej Ławrow zaznaczył natomiast, że poszanowanie integralności terytorialnej odnosi się do państw, które przestrzegają w swoich działaniach zasady równych praw i samostanowienia narodów, a Ukraina się do nich nie zalicza³⁷. 24 lutego 2022 r. o godzinie 6:00 prezydent Rosji ogłosił, że zgodnie z zawartymi z DRL i ŁRL traktatami o przyjaźni i wzajemnej pomocy, ratyfikowanymi przez Zgromadzenie Federalne 22 lutego, postanowił przeprowadzić „specjalną operację wojskową”. Putin zaznaczył, że jej celem jest ochrona osób, które od ośmiu lat są ofiarami ludobójstwa i zastraszania przez reżim kijowski oraz że Rosja będzie dążyć do demilitaryzacji i denazyfikacji Ukrainy³⁸. Warto zwrócić uwagę na kolejną propagandową metodę władz rosyjskich, polegającą na uniknięciu odpowiedzialności, co przejawia się w nazewnictwie – dla władz Rosji wojna ta to „specjalna operacja wojskowa”. Państwo to chce wmówić swoim obywatelom i społeczności międzynarodowej, że nie jest to wojna, a jedynie dążenie do wyzwolenia ludności rosyjskojęzycznej w Ukrainie. To chwyt propagandowy, który nie ma nic wspólnego z rzeczywistością. Ponadto zostały wprowadzone przepisy umożliwiające karanie za działania publiczne mające na celu

³⁵ Совет Федерации разрешил Путину использовать армию за рубежом, „BBC” (Русская Служба) 22 II 2022, [on-line:] <https://www.bbc.com/russian/news-60480511> – 31 X 2022.

³⁶ Vladimir Putin Answered Media Questions, President of Russia, 22 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67838> – 31 X 2022.

³⁷ Foreign Ministry Statement Regarding the Rhetoric about Russia’s Recognition of the Independence of the Donetsk and Lugansk People’s Republics, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 23 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800080/?lang=en – 31 X 2022.

³⁸ Address by the President of the Russian Federation, President of Russia, 24 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843> – 31 X 2022.

zdyskredytowanie sił zbrojnych Rosji oraz za publiczne rozpowszechnianie, pod przykrywką wiarygodnych komunikatów, celowo nieprawdzych informacji zawierających dane o ich użyciu. Głównym celem wspomnianych rozporządzeń jest walka z tymi, którzy nie popierają wojny oraz krytykują działania rosyjskiej armii.

W celu usprawiedliwienia inwazji na Ukrainę, Putin po raz kolejny powiedział o fundamentalnym zagrożeniu, a mianowicie o rozszerzeniu bloku NATO na wschód oraz przybliżeniu infrastruktury wojskowej do granic Rosji, a także dodał, że „cały tzw. blok zachodni, utworzony przez Stany Zjednoczone na swój obraz i podobieństwo, jest właśnie imperium kłamstw”. Zaznaczył również, że w planach Rosji nie ma okupacji terytoriów ukraińskich, a działania strony rosyjskiej są tylko samoobroną przed zagrożeniami³⁹. Z perspektywy czasu warto wskazać, że Putin planował jednak okupację terytoriów Ukrainy, m.in. obwodu charkowskiego oraz chersońskiego. Nasuwa się pytanie, czy można nazwać inwazję oraz okupację terytorium innego państwa samoobroną, jeśli nie było żadnych realnych zagrożeń ze strony Ukrainy? Od 24 lutego do 21 sierpnia 2022 r. Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka (OHCHR) odnotowało 13 477 ofiar cywilnych w Ukrainie: 5587 zabitych i 7890 rannych⁴⁰. Warto zaznaczyć, że nie jest to dokładna liczba, bo nadal nie wiadomo, ile osób zostało zamordowanych na okupowanych przez Rosję terytoriach.

Propagandowa komunikacja po inwazji

Po 24 lutego 2022 r. komunikowanie polityczne władz Federacji Rosyjskiej było nakierowane na usprawiedliwienie swoich działań albo wręcz zanegowanie swojej winy. Charakterystyczną cechą tego przekazu było rozprowadzanie fake newsów oraz powielanie dezinformacji. Podczas

---

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ukraine: Civilian Casualty Update*, Office of the High Commissioner for Human Rights, 22 VIII 2022, [on-line:] <https://www.ohchr.org/en/news/2022/08/ukraine-civilian-casualty-update-22-august-2022> – 31 X 2022.

posiedzenia Rady Bezpieczeństwa Rosji Putin stwierdził, że „banderowcy” i neonaziści rozmieszczają broń ciężką w dużych miastach i „chowają się” za ludźmi, żeby później obwinić Rosję za ofiary cywilne i robią to z polecenia amerykańskich konsultantów⁴¹. Minister spraw zagranicznych Rosji oznajmił, że Rosja nie ma zamiaru okupować Ukrainy, celem „operacji” jest demilitaryzacja i denazyfikacja⁴². Kolejna dezinformacja dotyczyła tego, że setki obcokrajowców zostały wzięte jako zakładnicy i są wykorzystywane przez radykałów jako żywe tarcze lub też proponuje im się ewakuację przez Lwów do Polski, „czyli przejechanie przez całą strefę wojny, narażając ich na niebezpieczeństwo”⁴³. Logiczne jest, że władze Ukrainy ewakuują ludność przez terytorium własnego państwa, a nie przez państwo, które je zaatakowało. A to, że Ukraina musi ewakuować ludzi przez tereny ogarnięte działaniami wojennymi, nie jest winą rządu ukraińskiego, ale agresora – Rosji. W odniesieniu do pytania dziennikarzy, czy Rosja zamierza dopuścić się agresji wobec innych krajów, Ławrow odrzekł, że nie ma takich planów i że Rosja nie zaatakowała Ukrainy, odpowiedziała jedynie na sytuację, która stwarzała bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej⁴⁴.

Wspólnota międzynarodowa przybrała rolę mediatora w wojnie rosyjsko-ukraińskiej, zamierzając rozwiązać konflikt na drodze pokojowej. Putin prowadził aktywną komunikację z przywódcami państw zachodnich. Podczas rozmowy z prezydentem Francji 28 lutego oznajmił, że negocjacje z przedstawicielami Ukrainy oraz pokojowe rozwiązanie sprawy

⁴¹ *Meeting with Security Council Permanent Members*, President of Russia, 25 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67851> – 31 X 2022.

⁴² *Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference with Foreign Minister of the LPR Vladislav Deynego and First Deputy Foreign Minister of the DPR Sergey Peresada following Talks*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 25 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1800451/?lang=en – 31 X 2022.

⁴³ *Meeting with Security Council Permanent Members*, President of Russia, 3 III 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67903> – 31 X 2022.

⁴⁴ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks and Answers to Media Questions following Talks with Foreign Minister of Turkey Mevlut Cavusoglu and Foreign Minister of Ukraine Dmitry Kuleba*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1803752/?lang=en – 31 X 2022.

są możliwe tylko przy bezwarunkowym uwzględnieniu interesów bezpieczeństwa Rosji, w tym uznania rosyjskiej suwerenności na Krymie oraz zapewnienia neutralności Ukrainy⁴⁵. Oprócz tego ponownie stwierdził, że siły zbrojne Rosji nie zagrażają ludności cywilnej i nie uderzają w obiekty cywilne⁴⁶. Ale dwa dni wcześniej rosyjski pocisk trafił w blok mieszkalny w Kijowie, z czego wynika, że podana przez prezydenta Rosji informacja nie była prawdziwa⁴⁷. Minister spraw zagranicznych Rosji zaznaczył, że oprócz wyżej wymienionych interesów, które muszą być uwzględnione, strona ukraińska powinna przyznać, że Krym jest rosyjski oraz uznać niepodległość ogłoszoną przez DRL i ŁRL⁴⁸. Rosja wyraża gotowość użycia środków dyplomatycznych oraz prowadzenia negocjacji z rządem ukraińskim – bez względu na ciągle twierdzenie, że w Ukrainie panuje nacjonalistyczny reżim, który trzeba zlikwidować.

Ciekawy jest fakt, że oprócz tego, że rząd Rosji wciąż obwinia w tej wojnie stronę ukraińską oraz Stany Zjednoczone, to cztery dni po inwazji opublikowano oświadczenie rosyjskiego MSZ w sprawie roli Unii Europejskiej w wydarzeniach w Ukrainie, w którym oskarżono Unię. Zgodnie z nim, UE „stanęła po stronie reżimu kijowskiego, który rozpętał politykę ludobójstwa na części własnej ludności”⁴⁹. Taka głośna deklaracja była wynikiem nałożonych na Rosję przez Unię Europejską sankcji. Istotne z politycznego punktu widzenia okazało się przemówienie ministra spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej Siergieja Ławrowa na 49. sesji

---

⁴⁵ *Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 28 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67880> – 31 X 2022.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ukraine: Kyiv Apartment Building Hit by Missile*, „BBC” (Ukraine) 26 II 2022, [on-line:] <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-60536614> – 31 X 2022.

⁴⁸ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference following Talks with Foreign Minister of the Kyrgyz Republic Ruslan Kazakbayev*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 5 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1803096/?lang=en – 31 X 2022.

⁴⁹ *Foreign Ministry Statement on the EU's Role in the Developments in Ukraine*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 28 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1802098/?lang=en – 31 X 2022.

Organizacji Narodów Zjednoczonych. W swoim wystąpieniu dowodził on, że polityka „zbiorowego Zachodu” pod przewodnictwem Waszyngtonu doprowadziła do tego, że od 2014 r. „reżim kijowski” jest w stanie wojny z własnym narodem⁵⁰. Na początku marca zaczęły się pojawiać komunikaty na temat stworzenia przez Pentagon na terytorium Ukrainy wojskowych laboratoriów biologicznych, których głównym celem miało być stworzenie broni tego rodzaju⁵¹. Ławrow zaznaczył, że ani Waszyngton, ani Unia Europejska nie potwierdzają tych informacji, ale władze Rosji uważają, że to oczywiste, ponieważ Amerykanie prowadzili tę działalność w głębokiej tajemnicy⁵². Prawa Federacji Rosyjskiej jako członka w Radzie Europy zostały zawieszone w wyniku inwazji na Ukrainę, nie doczekała się ona swojego usunięcia i sama opuściła Radę. Ławrow skomentował tę sytuację w następujący sposób: „ta decyzja była w zasadzie podjęta od dawna. Nie dlatego, że byliśmy tam «zawieszeni» w naszych prawach, potem znowu je zwrócono, ale dlatego, że Organizacja całkowicie się zdegradowała”⁵³. W marcu 2022 r. polskie władze podjęły decyzję o wydaleniu z kraju 45 pracowników rosyjskich instytucji dyplomatycznych. W odpowiedzi na to MSZ Federacji Rosyjskiej wydało oświadczenie o zerwaniu stosunków dyplomatycznych z Polską, która według Rosjan powoduje eskalację konfliktu w regionie i robi to w ramach rusofobicznych

---

⁵⁰ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks at the High-Level Segment of the UN Human Rights Council's 49th Session, via Videoconference*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 1 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1802169/?lang=en – 31 X 2022.

⁵¹ *Минобороны РФ: биологические лаборатории в Харькове, Полтаве и Львове работали с чумой и дизентерией, „ТАСС”* 7 III 2022, [on-line:] https://tass.ru/armiya-i-opk/1399421?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com – 31 X 2022.

⁵² *Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks and Answers to Media Questions following Talks with Foreign Minister of Turkey Mevlut Cavusoglu and Foreign Minister of Ukraine Dmitry Kuleba*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1803752/?lang=en – 31 X 2022

⁵³ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Interview with RBC TV Channel*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 16 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1804655/?lang=en – 31 X 2022.

wytycznych NATO⁵⁴. Z komunikatów władz rosyjskich wynika, że taka postawa ma miejsce w odniesieniu do wszystkiego, co rosyjskie: kultury, sztuki, obywateli Rosji w państwach zachodnich. Jednocześnie zaznaczono, że działanie Polaków było nieoczekiwane dla Rosji. W komunikatach Rosji wielokrotnie pojawiał się też wątek sankcji nałożonych na kremłowski reżim przez państwa zachodnie. Jeszcze przed inwazją Putin zaznaczył, że restrykcje tego rodzaju zostaną wystosowane wobec Rosji, nawet jeśli nie będzie ku temu powodu, bo ich celem jest przede wszystkim spowolnienie rozwoju Rosji i Białorusi⁵⁵. Warto zaznaczyć, że głównym celem komunikatów dotyczących tego tematu było zmniejszenie chaosu i niezadowolenia społecznego w Rosji oraz udowodnienie innym państwom, że Rosja jest w stanie zminimalizować szkody. Ławrow stwierdził, że wszystkie wysiłki, które podejmowały Stany Zjednoczone w celu zahamowania rozwoju rosyjskiej gospodarki, są nieskuteczne i szkodliwe z punktu widzenia interesów amerykańskich⁵⁶. Unia Europejska z kolei ostrzegала Rosję, że w razie inwazji na Ukrainę nałoży na nią sankcje. Ławrow zapewnił, że w przypadku, gdy Wielka Brytania spróbuje „ukarać Rosję” i nałoży sankcje na organizacje, osoby fizyczne i prawne związane z państwem rosyjskim, to Rosja odpowie na to i uchwali podobną ustawę⁵⁷. Zastosowanie przez UE jednostronnych środków ograniczających w odpowiedzi na uznanie przez państwo-agresora niepodległości DRL i ŁRL wywołało oburzenie władz rosyjskich. Stwierdzono bowiem, że Wspólnota popiera nielegalną praktykę Stanów Zjednoczonych, błędnie

---

⁵⁴ Заявление МИД России в связи с объявлением польскими властями 45 сотрудников российских учреждений в Варшаве „persona non grata”, Министерство иностранных дел Российской Федерации, 24 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1806088/ – 31 X 2022.

⁵⁵ News Conference following Russian-Belarusian Talks, President of Russia, 18 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67809> – 31 X 2022.

⁵⁶ Foreign Ministry Statement on New US Sanctions against Russia, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 23 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800087/?lang=en – 31 X 2022.

⁵⁷ Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks and Answers to Media Questions at a Joint News Conference with Foreign Minister of Brazil Carlos Franca following Talks in the 2 + 2 Format, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 16 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1798743/?lang=en – 31 X 2022.

wierząc, że te narzędzia sankcyjne są skuteczne⁵⁸. Władze Rosji podkreślają, że przede wszystkim to mieszkańcy Europy będą mieli ekonomiczne problemy z powodu rosnących cen benzyny oraz energii, a rosyjska gospodarka dostosuje się do nowych realiów i ograniczenia tylko wzmocnią niezależność technologiczną i naukową. Władimir Putin stwierdził, że nałożenie sankcji jest nieodpowiedzialną i krótkowzroczną polityką rządów krajów UE i Stanów Zjednoczonych i właśnie takie działania doprowadziły do wzrostu globalnego ubóstwa i nierówności⁵⁹. W wyniku wprowadzenia restrykcji tego rodzaju prezydent Rosji podpisał dekret określający zasady handlu rosyjskim gazem ziemnym z tzw. nieprzyjaznymi państwami. Ponadto oznajmił, że system finansowy krajów zachodnich jest używany jako broń przeciwko Rosji, więc aby kupić rosyjski gaz ziemny, muszą one otworzyć rublowe konta w rosyjskich bankach⁶⁰

Komunikacja polityczna Federacji Rosyjskiej w kolejnych miesiącach inwazji

W ciągu pierwszego półrocza inwazji rosyjskiego reżimu na niepodległą Ukrainę komunikacja polityczna Kremla nie została przekonstruowana w znacznym stopniu. Warto natomiast wspomnieć, że stale zmieniała się sytuacja na froncie wojennym. O ile założeniem Putina było szybkie i zgoła bezproblemowe podbicie kolejnego niezależnego państwa, tak na etapie tworzenia niniejszej publikacji można jasno stwierdzić, że przewidywania te okazały się błędne – działania wojenne są nieustannie prowadzone.

---

⁵⁸ *Foreign Ministry Statement in Connection with the Unilateral Restrictive Measures Imposed by the EU in Response to the Recognition by the Russian Federation of the Independence of the Donetsk and Lugansk People's Republics*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 24 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800271/?lang=en – 31 X 2022.

⁵⁹ *Meeting on Socioeconomic Support for Regions*, President of Russia, 16 III 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/679966tf> – 31 X 2022.

⁶⁰ *Meeting on Development of Air Transport and Aircraft Manufacturing*, President of Russia, 31 III 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68097> – 31 X 2022.

Warto jednak zauważyć, że wojska ukraińskie bronią niezależności swojego terytorium bez oficjalnego wsparcia Paktu Północnoatlantyckiego. W związku z tym należy wskazać na specyfikę prowadzenia komunikacji przez władze rosyjskie do końca lipca 2022 r.

Władimir Putin od stycznia do lipca 2022 r. odbył wiele rozmów telefonicznych, czego z kolei nie robił Siergiej Ławrow. Jak już zostało wspomniane, prezydent Federacji Rosyjskiej telefonował zarówno do prezydenta Francji, jak i innych przywódców stolic europejskich, takich jak Olaf Scholz czy Viktor Orban. Wraz z postępowaniem inwazji, rozmowy były prowadzone głównie z sojusznikami kremłowskiego reżimu, np. z Aleksandrem Łukaszenką. Dyskusje te odbywały się wśród liderów państw współpracujących ze sobą w celu zwalczenia wspólnego wroga – Zachodu, a w szczególności Stanów Zjednoczonych. Podczas spotkań Putin wielokrotnie zapewniał, że Białoruś jest strategicznym sojusznikiem Federacji Rosyjskiej i współpraca ta będzie kontynuowana⁶¹. Ponadto używając technik służących do realizowania czarnej propagandy, jasno zwracano uwagę na zacieśnienie współpracy nuklearnej pomiędzy oboma państwami⁶². Groźby użycia broni atomowej przez zbrodniczy reżim rosyjski były powtarzane kilkakrotnie w ciągu kolejnych miesięcy inwazji. W ten sposób podkreślano rzekomą siłę Rosji, co miało przypominać państwom zachodnim, że jakakolwiek otwarta pomoc Ukrainie ze strony NATO spotka się z jednoznaczną reakcją. Potęgowało to także negatywne nastroje społeczne obywateli państw europejskich co do zaangażowania Europy w wojnę w Ukrainie. Słyszac komunikaty o potencjalnej trzeciej wojnie światowej, mieli oni wyrazić swój sprzeciw wobec pomocy poszkodowanym. Tak się jednak nie stało i mimo wojny informacyjnej prowadzonej przez „rosyjskie trolle”, jak nazywani są przez internautów sojusznicy Rosji powielający fake newsy, obywatele państw UE w większości udzielali pomocy osobom uciekającym przed wojną. Putin po rozpoczęciu inwazji rozmawiał z Łukaszenką wielokrotnie, konwersacje te miały charakter strategiczny i propagandowy. Często pojawiały się w nich słowa o rzekomym podziale Ukrainy przez Polskę i kraje NATO (ros. „Нач

⁶¹ *Meeting with President of Belarus Alexander Lukashenko*, President of Russia, 12 IV 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68181> – 31 X 2022.

⁶² *Ibidem*.

беспокоит то, что они готовы, поляки и натовцы, выйти, помочь таким образом забрать, как до 1939 года, Западную Украину”), które w żaden sposób nie znajdowały potwierdzenia w rzeczywistości⁶³. Świadczy to o szczególnym wykorzystaniu kłamliwych przekazów do kierowania nastrojami społecznymi. O ile dla typowego mieszkańca Europy takie wieści są jednoznacznie propagandowe, o tyle mieszkańcy Rosji, nie mając dostępu do innych źródeł pozyskiwania wiadomości, nie są w stanie odpowiednio reagować na przekazywaną im dezinformację. Jednak należy zaznaczyć, że w Federacji Rosyjskiej od kilkunastu lat działają pomniejsze ugrupowania opozycyjne wobec kremłowskiego reżimu, co pokazuje stosunek części obywateli wobec działań władz – nie są oni zainteresowani dotarciem do innych źródeł, do rzetelnych informacji, akceptując tym samym rzeczywistość, w której żyją, a co więcej, popierając ją. Ponadto podczas jednej z rozmów z Putinem Łukaszenka wskazywał, że „Putin jest obwiniany za wszystko” (ros. *Путин виноват*)⁶⁴. Miało to postawić kremłowskiego przywódcę w pozytywnym świetle i podkreślić hipokryzję państw Zachodu.

28 maja 2022 r. Władimir Putin odbył rozmowę telefoniczną z prezydentem Francji Emmanuelem Macronem oraz kanclerzem Niemiec Olafem Scholzem⁶⁵. Według oficjalnego komunikatu zamieszczonego na stronie internetowej Kremla, przywódcy przede wszystkim wymienili poglądy na temat najnowszych wydarzeń w Ukrainie⁶⁶. Dodatkowo prezydent Rosji zaznaczył, iż rosyjskie siły zbrojne przestrzegają norm międzynarodowego prawa humanitarnego oraz wskazał na systematyczne prace, które mają zapewnić spokojne życie w Mariupolu i innych wyzwolonych miastach Donbasu. Było to kłamstwem, ponieważ, jak zostało już wielokrotnie wykazane, żołnierze rosyjscy nie przestrzegają praw człowieka, o czym może świadczyć np. odkrycie masowych grobów w Buczy i innych częściach kraju, a także skazywanie na śmierć mieszkańców Mariu-

⁶³ *Meeting with President of Belarus Alexander Lukashenko, President of Russia, 23 V 2022*, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68460> – 31 X 2022.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron and Federal Chancellor of Germany Olaf Scholz, President of Russia, 28 V 2022*, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68523> – 31 X 2022.

⁶⁶ *Ibidem*.

pola poprzez uniemożliwienie im spokojnego opuszczenia okupowanego miasta. Jednocześnie odbiorcy tego komunikatu otrzymali przekaz o tym, że dalsze prowadzenie „specjalnej operacji wojskowej” jest konieczne. Nie nawiązano do ludobójstw, których dopuścili się żołnierze rosyjscy, a które w tym czasie zostały już potwierdzone przez wojska ukraińskie wyzwajające poszczególne tereny⁶⁷. Należy wskazać na okrucieństwo reżimu rosyjskiego, który posługiwał się kłamstwem, informując o tych wydarzeniach. Nie sposób nie wspomnieć o tym, że żołnierze rosyjscy dopuścili się ludobójstwa na ludności ukraińskiej, za co powinni zostać ukarani.

Dodatkowo w komunikacie z 22 maja wskazano, że to Ukraina blokuje negocjacje pokojowe, chociaż według rosyjskiego reżimu były one postępowe⁶⁸. Należy wspomnieć, że przedstawiciele obu państw wielokrotnie podejmowali rozmowy mające na celu zawieszenie broni⁶⁹. W żadnej z nich nie uczestniczył Władimir Putin ani prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski. Żądania Rosji były jednoznaczne – Ukraina ma się poddać, uznać niepodległość dwóch samozwańczych republik, a także zrezygnować ze swoich roszczeń wobec Krymu. Na to oczywiście Ukraina nie mogła się zgodzić. Ponadto Putin ogłosił, że Zachód, wysyłając Ukrainie niezbędną broń, destabilizuje kraj i zaostrza kryzys humanitarny⁷⁰. W komunikacie nie zamieszczono informacji o reakcji prezydenta Francji lub kanclerza Niemiec, natomiast zwrócono uwagę na to, iż przywódcy tych państw zgodzili się podtrzymywać kontakt z Moskwą.

Na osobną analizę zasługuje komunikacja prowadzona podczas Dnia Zwycięstwa. Jest to wydarzenie upamiętniające zakończenie drugiej wojny światowej. Obchody tej rocznicy odbywają się w stolicy. Uroczystościom zawsze towarzyszy podniosła atmosfera, odbywa się parada wojskowa,

---

⁶⁷ Ciała zamordowanych cywilów odkryto na początku kwietnia 2022 r. po wyzwoleniu miasta przez oddziały ukraińskie; S. Zaręba, M. Piechowska, *Masakra w Buczy. Rosyjskie zbrodnie na Kijowszczyźnie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 5 IV 2022, [on-line:] <https://www.pism.pl/publikacje/masakra-w-buczy-rosyjskie-zbrodnie-na-kijowszczyźnie> – 31 X 2022.

⁶⁸ *Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron and Federal Chancellor of Germany Olaf Scholz*, President of Russia, 28 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68523> – 31 X 2022.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

przemawia zarówno Władimir Putin, jak i minister obrony narodowej – Siergiej Szojgu. W 2022 r. dzień ten miał dla Rosji szczególne znaczenie. Prezydent Federacji Rosyjskiej, a jednocześnie agresor, przemawiał, odnosząc się do inwazji Rosji na Ukrainę oraz podkreślając wielokrotnie, iż jest to „specjalna operacja wojskowa”⁷¹. Świadczy to o tym, że zarówno charakter komunikowania się, jak i propagandowy język używany przez rosyjskiego zbrodniarza wojennego nie zmienia się w miarę upływu czasu. Po raz kolejny Putin odmówił przyznania się do zbrojnego ataku na niepodległe państwo. Ponadto zwrócił się on bezpośrednio do żołnierzy, podkreślając, że tak jak dawniej walczą oni o naród rosyjski w Donbasie. Putin wielokrotnie akcentował, jak istotna jest dla niego obrona ojczyzny, która jest świętością (ros. *священной*)⁷². W sposób patetyczny wspominał wydarzenia z 1945 r., zaznaczając, iż 9 maja był dniem, który na zawsze zapisał się w historii świata jako triumf zjednoczonego narodu sowieckiego, jego spójności i duchowej siły. Był to także niezrównany wyczyn na linii frontu wewnętrznego i zewnętrznego. W przemówieniu Putina nie został poruszony temat postawy aliantów oraz zaangażowania Stanów Zjednoczonych w wojnę. Prezydent Rosji przytoczył również wydarzenia wielkiej wojny ojczyźnianej, wskazując na to, że była to wojna, która dotknęła każdą rosyjską rodzinę. Miało to wzmocnić poczucie jedności narodu rosyjskiego. Całe obchody Dnia Zwycięstwa były utrzymane w podniosłym tonie. Po raz kolejny zostało podkreślone, jak ważne jest dla Rosji bezpieczeństwo, które podobno zostało zagrożone przez niepodległą Ukrainę. Zaznaczono, że niepodzielny jednolity system bezpieczeństwa jest potrzebny całej społeczności międzynarodowej⁷³. Można z tego wyciągnąć wniosek, że taki system obronny istotny jest dla państw Zachodu, by mogły one obronić się przed Ukrainą, a nie przed Rosją. Choć Rosja wielokrotnie była najeżdżoną, jak w 2008 r., kiedy wybuchła wojna w Osetii Południowej, czy 2014 r., gdy Federacja Rosyjska zajęła Krym. W swojej przemowie Putin skrytykował także kraje NATO, podkreślając, iż nie chciały one słuchać głosu rosyjskiego, który

⁷¹ *Victory Parade on Red Square*, President of Russia, 9 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68366> – 31 X 2022.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*.

określony został jako jedyny słuszny. Ponadto odwołał się do aneksji Krymu. Stwierdził, iż Ukraina zadeklarowała zdobycie broni jądrowej⁷⁴. Należy przypomnieć, że Ukraina musiała zrzec się posiadania takiego rodzaju uzbrojenia, ponieważ wymusiła to na niej m.in. Rosja w 1994 r.⁷⁵ Po raz kolejny ukraińscy żołnierze oraz ukraińska demokratyczna władza zostali nazwani neonazistami i banderowcami, wspieranymi przez Stany Zjednoczone⁷⁶. Dodatkowo określono ich mianem „sługusów” (ros. *младшие компаньоны*)⁷⁷. Podkreślono, że Rosja mogła poczuć się zagrożona i musiała w ten sposób zareagować. Putin stwierdził, iż Federacja Rosyjska przeprowadziła atak wyprzedzający zapowiadaną agresję, wskazując na to, że była to decyzja suwerennego, silnego i niezależnego kraju, kreując się tym samym na jedynego przedstawiciela narodu, wybranego przez niego oraz reprezentującego jego interesy⁷⁸. Taki styl działania charakterystyczny jest dla przywódców państw autorytarnych i totalitarnych⁷⁹. Eksponuje się wówczas rzekomą miłość do ojczyzny, wiary, odwołanie do tradycyjnych wartości i zwyczajów, przodków oraz szacunku dla kultury i narodu⁸⁰. Wszystkie te elementy zostały zawarte w przemówieniu Putina z 9 maja 2022 r. Na koniec swojego wystąpienia prezydent wspominał także o amerykańskich weteranach. Zaznaczył, iż zdaje sobie sprawę, że ci, którzy chcieliby przybyć na paradę w Moskwie, nie mogli tego zrobić z powodu sankcji⁸¹. Mimo wszystko Putin pod-

---

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Memorandum Budapesztańskie o Gwarancjach Bezpieczeństwa* zostało zawarte w grudniu 1994 r. Na jego mocy Rosja, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone zobowiązały się do zachowania suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy. A. Kleczkowska, *Memorandum Budapesztańskie – umowa międzynarodowa czy niewiążące porozumienie?*, „Władza Sądzenia” 2021, nr 20, s. 146-165.

⁷⁶ *Victory Parade on Red Square*, President of Russia, 9 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68366> – 31 X 2022.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ J. Bielanowska, *Charyzma polityczna Władimira Putina jako czynnik legitymizujący władzę absolutną Prezydenta Federacji Rosyjskiej*, [w:] *Polityka, prawo, kultura i bezpieczeństwo na obszarze poradzieckim*, red. T. Bodio, J. Marszałek-Kawa, Toruń 2018, s. 131.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Victory Parade on Red Square*, President of Russia, 9 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68366> – 31 X 2022.

kreślił, że chce, aby Amerykanie wiedzieli, że zakończenie drugiej wojny światowej to wspólny wysiłek⁸². To było jedyne pozytywne odwołanie się do Stanów Zjednoczonych i ich udziału w konflikcie. Jednak stanowiło to jednocześnie stwierdzenie całkowicie abstrakcyjne, ponieważ nie ma potwierdzenia, aby jakikolwiek amerykański weteran lub żołnierz był zainteresowany udziałem w Dniu Zwycięstwa w Rosji. W większości krajów na świecie upamiętnienie zakończenia drugiej wojny światowej ma miejsce 8 maja. Takie wypowiedzi miały po raz kolejny przedstawić Rosję w pozytywnym świetle, a same słowa zostały skierowane do narodu rosyjskiego. Od wielu lat Kreml przekazuje czarną propagandę, kłamstwa i manipulacje, na które społeczeństwo jest wyjątkowo podatne. Komunikowanie polityczne Rosji i przekazywanie informacji nieprawdziwych przez to państwo ma miejsce od lat. Oznacza to, że przekazy powielane przez prezydenta Rosji i władze rosyjskie nie zmieniły się w związku z samą wojną. Należy także podkreślić, iż był to czas, kiedy Rosja nie odnosiła spektakularnych sukcesów na froncie, ponieważ od początku zakładano łatwe zdobycie Kijowa, a następnie prawdopodobne zagrabienie części ziem wolnej Ukrainy oraz ustanowienie rządu marionetkowego, co się nie udało, ponieważ ukraińscy żołnierze bohatersko bronili swojego kraju.

Władimir Putin kilkakrotnie udzielał wywiadów rosyjskim stacjom telewizyjnym. Żadna z nich nie była jednak telewizją opozycyjną. 3 czerwca 2022 r. w rozmowie z dziennikarzem z Rossiya TV prezydent Rosji obwiniał Zachód i Ukrainę o kryzys żywnościowy spowodowany rosyjską inwazją⁸³. Putin ogłosił, iż pogorszenie sytuacji na rynku żywnościowym i energetycznym nastąpiło przede wszystkim z powodu pandemii koronawirusa w 2020 r., ponieważ to właśnie wtedy światowa gospodarka uległa załamaniu, a Rosjanie nie przyczynili się do pogłębienia tego kryzysu⁸⁴. Oskarżył także Stany Zjednoczone o niesprzyjające działania na światowym rynku gospodarczym, co ma tylko pogłębiać załamanie gospodarcze. Wskazał również, iż Rosja w trakcie pandemii

---

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Interview with Rossiya TV, President of Russia, 3 VI 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68571> – 31 X 2022.*

⁸⁴ *Ibidem*.

radziła sobie znacznie lepiej niż pozostałe kraje. Podkreślił, że ostrzegała państwa Zachodu przed kryzysem, który nie miał nic wspólnego ze „specjalną operacją wojskową” w Donbasie. Świadczyć ma o tym to, że kiedy Rosja podjęła taką operację, państwa Zachodu już wtedy pograżały się w kryzysie, nie przeciwdziałając pogorszeniu się stanu światowej gospodarki.

Dyskutowano także o sankcjach, które zostały nałożone na Rosję. Władimir Putin zaznaczył, że ich zaostrzenie pogorszy sytuację ekonomiczną na świecie. W tym przypadku należy wspomnieć o tym, iż Rosja wielokrotnie blokowała wypłynięcie zboża z ukraińskich portów, które w tym czasie okupowane były przez rosyjskie wojska. Władimir Putin stwierdził, iż oskarżanie o to Rosjan jest bezpodstawne⁸⁵. Przywoływał także statystyki, że Ukraina produkuje zaledwie 2,5% światowego zboża. Następnie wskazał, iż należy przyjąć, że pszenica stanowi tylko 20% wszystkich produktów spożywczych na świecie, co oznacza, że Ukraina zapewnia zaledwie 0,5% światowej produkcji żywności. Według Putina oznacza to bardzo niewiele. W przekazie nie wzięto pod uwagę tego, iż Ukraina przyczynia się do eksportu zboża nie tylko na tereny europejskie⁸⁶, co znaczy, że uniemożliwianie wypłynięcia surowców z portów ukraińskich okupowanych przez Rosjan jest jednoznacznym zagrożeniem dla eksportu żywności na świecie. Dodatkowo prezydent Rosji stwierdził, iż wina za to, że Ukraina nie jest w stanie eksportować zboża, leży tylko po jej stronie, ponieważ zaminowała ona porty morskie⁸⁷. Powinny zostać odminowane pod okupacją wojsk rosyjskich⁸⁸. Putin oznajmił, że Ukraina może korzystać z innych dróg. Znacznie zwiększy to jednak koszty eksportu i tym samym przyczyni się również do wzrostu cen żywności. Ponadto zaproponował, że Ukraina może eksportować swoje surowce

---

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ Ukraina eksportuje zboże także do Afryki Północnej i na Bliski Wschód; A. Ptak-Iglewska, *Ukraińska pszenica ważna jak broń. Ratują eksport nawet wagonami do węgla*, „Rzeczpospolita”, 18 IV 2022, [on-line:] <https://www.rp.pl/rolnictwo/art36099601-ukrainska-pszenica-wazna-jak-bron-ratuja-eksport-nawet-wagonami-do-wegla> – 31 X 2022.

⁸⁷ *Interview with Rossiya TV*, President of Russia, 3 VI 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68571> – 31 X 2022.

⁸⁸ *Ibidem*.

poprzez Białoruś – która jest państwem autorytarnym i jednoznacznym sprzymierzeńcem Rosji⁸⁹. Dodatkowo Putin zapewnił, iż eksport zboża z portów ukraińskich okupowanych przez wojska rosyjskie jest możliwy, ponieważ Rosja gwarantuje do nich bezpieczny dostęp. Jednak były to informacje i wiadomości bez pokrycia, niepodległe i demokratyczne władze Ukrainy nie mogą zaufać zbrodniczemu reżimowi, który wywołał wojnę na jej terenie.

Putin odpowiadał także na pytania dziennikarzy podczas konferencji prasowej w trakcie swojej wizyty w Turkmenistanie. Dał wówczas do zrozumienia, że państwa NATO podżegają do wojny. Zwrócił też uwagę na to, że członkowie Paktu Północnoatlantyckiego od 2014 r. przygotowują się do konfliktu zbrojnego z Rosją. Ponadto dodał, że od dawna na Zachodzie poszukiwany jest zewnętrzny wróg, zagrożenie, które ma mobilizować sojuszników Paktu. Zwrócił uwagę na rolę Stanów Zjednoczonych w NATO i nazwał Sojusz „zimnowojennym reliktem przeszłości”⁹⁰. Stwierdził, że taki sposób prowadzenia polityki nie jest dla Rosji nowy; według rosyjskiego prezydenta, Stany Zjednoczone postępują tak od dawna. Ponownie podkreślił on wyższość Federacji Rosyjskiej nad innymi państwami. Oświadczył również, że Ukraina nie chce zakończyć wojny, ale kontynuuje walkę i rezygnuje z dalszych negocjacji, nie zgadzając się jednocześnie na roszczenia Rosji wobec jej suwerennych terenów. Celem przekazu Putina było podkreślenie, że zarówno Zachód, jak i NATO nie dbają o Ukrainę ani o cele jej obywateli, chroniąc jedynie własne interesy. Państwa Paktu Północnoatlantyckiego dążą przede wszystkim do rozszerzenia Sojuszu, co ma stanowić zagrożenie dla Rosji⁹¹. W związku z tym po raz kolejny naród ukraiński, jak i demokratycznie wybrany rząd Ukrainy zostali uznani za marionetkę w rękach silniejszych państw. Władimir Putin zapytany o to, czy cele „specjalnej operacji wojskowej” zmieniły się od czasu jej rozpoczęcia, wskazał jednoznacznie, że nic nie uległo zmianie. Ponadto zaznaczył, iż mówił o tym już 24 lutego, jednak państwa zachodu nie były skłonne do współpracy. Demokratyczne

---

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Vladimir Putin Answered Journalists' Questions*, President of Russia, 29 VI 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68783> – 31 X 2022.

⁹¹ *Ibidem*.

władze Kijowa nazwał „reżimem kijowskim”, który na działania z końca lutego 2022 r. przygotowywał się od roku 2014⁹². Poza tym oznajmił, iż nie ukończył Wojskowej Akademii Sztabu Generalnego i ufa swoim wojskowym. Ogólnym celem Rosji jest wyzwolenie Donbasu, ochrona jego mieszkańców i stworzenie warunków, które mają zagwarantować bezpieczeństwo samej Rosji. Kraj ten pracuje spokojnie i stabilnie, a jego siły wojskowe posuwają się do przodu i osiągną wyznaczone cele⁹³. Putin nie wspomniał o tym, iż region Donbasu został bezprawnie zajęty w 2014 r., ponieważ należy on do demokratycznego państwa Ukrainy. Nie ujawnił także, kiedy „specjalna operacja wojskowa” ma się zakończyć. Zwrócił jednak uwagę, iż celem Rosji jest przede wszystkim ratowanie życia ludności rosyjskiej, która ma być zagrożona pod rządami Ukrainy.

Podczas wizyty w Iranie Putin również odpowiadał na pytania dziennikarzy. Podkreślał wówczas m.in. znaczenie Syrii zarówno dla regionu Bliskiego Wschodu, jak i samej Rosji⁹⁴. Najistotniejsze były komunikaty dotyczące nadchodzącego kryzysu energetycznego w Europie. Putin został zapytany o to, czy według niego Rosja powinna być oskarżona o spowodowanie kryzysu energetycznego w Europie? Wspomniano też o tym, że Gazprom przewiduje możliwość odcięcia dostaw gazu. Putin odpowiedział, że podmioty państwa rosyjskiego zawsze będą honorowały i wypełniały swoje zobowiązania. Nie ma także podstaw, aby „zrzucać na Rosję winę” za działania państw Zachodu⁹⁵. Przytoczył również statystyki, nie odnosząc się jednak do szerszego kontekstu sytuacyjnego. Ceny gazu w 2020 r., jak podał prezydent Rosji, wynosiły 100 € za 1000 m³. W pierwszej połowie 2021 r. kwota ta wzrosła do 250 €. Natomiast w momencie przeprowadzania wywiadu było to 1700 € za 1000 m³ gazu⁹⁶. Dodatkowo zaznaczył, że wskazywał na nadchodzące zmiany już wielokrotnie. Zapewnienie, że „Rosja wiedziała” bardzo często pojawia się w jego wypowiedziach, ponieważ kreuje się on na osobę całkowicie

---

⁹² *Ibidem.*

⁹³ *Ibidem.*

⁹⁴ Vladimir Putin Answered Media Questions, President of Russia, 19 VII 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/69036> – 31 X 2022.

⁹⁵ *Ibidem.*

⁹⁶ *Ibidem.*

nieomylną i doskonale zorientowaną w temacie światowej polityki. Jednocześnie Putin przewidział zarówno kryzys ekonomiczny, jak i energetyczny oraz demograficzny. Żaden z nich nie ma dotknąć Federacji Rosyjskiej i społeczeństwa rosyjskiego. Prezydent stwierdził, iż państwa europejskie nie doceniają znaczenia tradycyjnych źródeł energii i stawiają na nietradycyjne, czyli odnawialne źródła. Odnawialne źródła energii są znaczącym narzędziem podczas walki z globalnym ociepleniem i kryzysem klimatycznym, który dotyka nie tylko Europę, ale i cały świat. Ponadto Putin oznajmił, iż inwestycje w środki trwale tradycyjnych wytwórców energii zmniejszyły się z powodu wcześniejszych decyzji politycznych. Obwinił za to banki, samorządy, firmy ubezpieczeniowe oraz przede wszystkim państwa Zachodu. Natomiast, jego zdaniem, nie ma z tym nic wspólnego inwazja Rosji na Ukrainę. Zaznaczył również, że Rosja dostarczyła gaz do Europy poprzez rurociąg „Nord Stream 1” oraz bezpośrednio przez Turcję. Stwierdził, że Ukraina zamknęła te tereny z powodów politycznych. Poza tym wspominał o roli Polski w tym procesie. Kluczowe były sankcje nałożone na rurociąg Jamal–Europa, który został zamknięty. W ten sposób Putin wykazał, iż Polska kupując gaz od Niemiec otrzymała ten sam gaz, który objęła sankcjami. Nie dodał jednak, że to Gazprom nałożył sankcje na spółkę Europol Gaz, będącą właścicielem polskiej części rurociągu Jamal–Europa⁹⁷. Te działania miały powstrzymać wzrost cen energii. Uwidacznia to sugestywnie sposób, w jaki Władimir Putin manipuluje opinią publiczną. Jednoznacznie wybrzmiewa komunikat o tym, że Rosja nie ma nic wspólnego z kryzysem energetycznym w Europie, chociaż była jednym z głównych dostawców gazu do wielu państw kontynentu. Oczywiście jest, zarówno z politycznego, jak i ekonomicznego punktu widzenia, że prowadzenie wojny nie wspomaga sytuacji na rynkach zbytu. Objęcie Rosji sankcjami było naturalnym i bardzo dobrym posunięciem, ponieważ żadne z państw zachodniej Europy nie powinno godzić się na to, aby jeden kraj najeżdżał swojego suwerennego sąsiada oraz dążył do obalenia demokratycznie wybranego rządu, jak to robiła Rosja. W wypowiedziach Putina przewija się stale ta sama narracja – Rosja nie wywołała wojny,

---

⁹⁷ *Gazowy kryzys w Europie narasta. Gazociąg jamalski stanie*, Money.pl, 12 V 2022, [on-line:] <https://www.money.pl/gielda/gazowy-kryzys-w-europie-narasta-gazociag-jamalski-stanie-6768083950078880a.html> – 31 X 2022.

a Gazprom nie przyczynia się do zwiększenia kryzysu energetycznego. Jest tylko jedna prawda i jest to prawda rosyjska. Ponadto Putin ogłosił, że Europa jest sama sobie winna wzrostu cen gazu, ponieważ zamknięto gazociąg Jamał–Europa, „Nord Stream 1” oraz jedną z tras w Ukrainie, co, jak już zostało wspomniane, stało się konieczne z powodu inwazji na ten kraj⁹⁸.

Zgola odmiennie było zaangażowanie w mediach ministra spraw zagranicznych Siergieja Ławrowa. Udzielał on wywiadów nie tylko rosyjskim, ale także francuskim i brytyjskim stacjom telewizyjnym. Podczas rozmowy w Petersburgu Ławrow otwarcie stwierdził, że w każdym kraju istnieje konkretny mechanizm podejmowaniu decyzji. Nie udzielił jednoznacznie odpowiedzi na pytanie, czy decyzja o inwazji na Ukrainę była z nim konsultowana. Zaznaczył, iż Rosja była tą stroną, która wielokrotnie promowała konieczność realizacji porozumień mińskich jednogłośnie zatwierdzonych przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Choć, jak zostało wykazane, to właśnie Rosja wielokrotnie te postanowienia łamała. Ławrow zauważył, że od 2014 r. Rosja nalegała, by uznać niepodległość Doniecka i Ługańska. Republiki te podpisały porozumienia mińskie, które gwarantowały Ukrainie integralność terytorialną i suwerenność. Na słowa kanclerza Olafa Scholza, że Rosja powinna zostać zmuszona do zawarcia z Ukrainą porozumień, które respektowałyby integralność terytorialną i suwerenność państwa ukraińskiego, Ławrow oznajmił, iż kanclerz Niemiec jest „z kosmosu” (ros. *из космоса*). Potwierdził także, iż Rosja od ośmiu lat stara się zapewnić realizację porozumień mińskich. Można więc stwierdzić, że stara się to zrobić, jednocześnie je łamiąc. Po raz kolejny powtarzają się też komunikaty o tym, że wybrany demokratycznie prezydent Zełenski jest uosobieniem neonazizmu. Są to przekazy powielane również przez Władimira Putina. Ławrow wyraźnie zaznaczył, iż należy chronić ludność Donbasu, ponieważ cywile są zagrożeni. Na pytanie dziennikarza, dlaczego od początku rozpoczęcia „specjalnej operacji wojсковей” na terenie republik zginęło więcej cywilów niż w całym ubiegłym roku, Ławrow odrzekł, że Rosja jest bezpodstawnie oskarżana o ataki na ludność postronną, których dopuszcza się ukraińska armia. Jako przy-

---

⁹⁸ Vladimir Putin Answered Media Questions, President of Russia, 19 VII 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/69036> – 31 X 2022

kład przytoczył ostrzeliwanie kliniki położniczej, gdzie zginęły dziesiątki cywilów. Rosja ma być również winna zbombardowania stacji kolejowej w Kramatorsku – choć, jak sam stwierdził, dokonała tego Ukraina, co miało zostać potwierdzone. Minister nie podał jednak żadnego źródła tej informacji – jedynym świadectwem były jego słowa. Stwierdził także, iż zachodni dziennikarze posiadają dowody na to, że odpowiedzialność leży po stronie ukraińskiej⁹⁹. Ponownie jednak nie powołał się na żadne źródła, co jednoznacznie świadczy o tym, że doniesienia te zostały zmyśłone.

Ławrow został także zapytany o to, czy napad na Ukrainę była rozsądną decyzją. Odparł, iż Rosja nie napadła na Ukrainę, a rozpoczęła jedynie „specjalną operację wojskową”. Doszło do niej wówczas, gdy zawiodły pozostałe środki, mające jasno wskazać państwu Zachodu, że angażują się w działalność przestępczą poprzez próby dołączenia Ukrainy do NATO oraz wspieranie neonazistowskiego reżimu Kijowa. Minister wyjaśnił także, iż Rosja nie miała innego wyboru, obecnie to ukraiński reżim atakuje cywilów zachodnią bronią; taka sama sytuacja miała mieć miejsce w 2014 r. Dodatkowo insynuował, że Rosjanie zostali zaatakowani w Ukrainie. Próbował też przekonać dziennikarza BBC, że gdyby Republika Irlandii zakazała na swoim terytorium używania języka angielskiego, to Anglia także mogłaby najechać ten kraj. Na to dziennikarz odparł, że nie poczyniłaby ona takich kroków. Ławrow stwierdził, iż czułaby się wówczas przede wszystkim upokorzona¹⁰⁰ – i tak właśnie poczuła się Rosja, ponieważ język rosyjski został zakazany w Ukrainie.

Interesujące było także tłumaczenie Ławrowa na temat tego, dlaczego NATO jest przez Rosję uznawane za zagrożenie. Dlaczego w Rosji mówi się o pięciu falach ekspansji NATO? Minister spraw zagranicznych wyjaśnił, że Sojusz stanowi zagrożenie, ponieważ od lat Rosja jest bliskim przyjacielem Serbii¹⁰¹, a w związku z tym Serbowie mieli przekazać Federacji, na czym naprawdę polega Sojusz Północnoatlantycki. Następnie Ławrow przeszedł do tematu udziału NATO w wojnach trwających w Iraku

---

⁹⁹ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Interview with the BBC TV Channel*, Ministry of Russian Foreign Affairs, 16 VI 2022, [on-line:] https://mid.ru/en/press_service/miniستر_speeches/1818228/ – 31 X 2022.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*.

i Libii. Było to jednoznaczne uniknięcie udzielenia odpowiedzi na pytanie zadane przez dziennikarza. Z wypowiedzi ministra wynika, że NATO tak naprawdę nie jest zagrożeniem dla Rosji, natomiast znacznie ogranicza jej strefę wpływu. Ławrow podkreślał wielokrotnie, że aneksja Krymu w 2014 r. nie miała miejsca. Z przekazu wynika, że Rosja musiała zareagować zajęciem tych terenów, ponieważ 21 lutego 2014 r.¹⁰² w Ukrainie miał miejsce zamach stanu, w wyniku którego do władzy doszli neonaziści i puczyści¹⁰³. Cała rozmowa z dziennikarzem BBC ukazuje, że styl komunikowania Putina i Ławrowa jest podobny. Obaj używają tych samych sformułowań i stwierdzeń. Aspekt komunikacyjny informowania o wojnie, o tym, jak Rosja ma budować swój wizerunek, został jednoznacznie ustalony pomiędzy rosyjskimi najeźdźcami.

Wnioski

Dlaczego 24 lutego 2022 r. Rosja uderzyła na niepodległą, niezależną i suwerenną Ukrainę, wprowadzając swoje wojska na jej terytorium o godzinie 6:00 rano? Równało się to wypowiedzeniu otwartej wojny swojemu sąsiadowi. Już od 2014 r., kiedy Rosjanie bezprawnie zajęli ukraiński Krym oraz rozpoczęli wojnę w proklamowanych republikach ludowych: Ługańskiej i Donieckiej, komunikowanie polityczne tego kraju nacechowane było propagandą i kłamstwem. Nie uległo ono zmianie na przestrzeni lat, także

---

¹⁰² Na przełomie 2013 i 2014 r. w Ukrainie miały miejsce wydarzenia tzw. Euromajdanu. Protesty społeczne odbywały się przeciwko ówczesnemu prezydentowi Ukrainy Wiktorowi Janukowyczowi. Ich bezpośrednią przyczyną była odmowa podpisania umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską. Pod naciskiem obywateli Janukowycz zdecydował się przeprowadzić wcześniejsze wybory. 21 lutego 2014 r. opuścił Kijów. Następstwem Euromajdanu była rewolucja godności w 2014 r. Y. Shveda, J. Park, *Ukraine's Revolution of Dignity: The Dynamics of Euromaidan*, „Journal of Eurasian Studies” Vol. 7, 2016, nr 1; M. Majorek, M. du Vall, *Obraz ukraińskiego Majdanu w polskich mediach społecznościowych – na przykładzie Twittera*, „Państwo i Społeczeństwo” 2016, nr 1.

¹⁰³ *Foreign Minister Sergey Lavrov's Interview with the BBC TV Channel*, Ministry of Russian Foreign Affairs, 16 VI 2022, [on-line:] https://mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1818228/ – 31 X 2022.

w czasie trwania inwazji w 2022 r. W stylu tym kluczowe jest przede wszystkim nazewnictwo samej wojny. Zarówno Władimir Putin, jak i minister spraw zagranicznych Siergiej Ławrow twierdzą, iż Rosja nie wypowiedziała wojny Ukrainie, nie zajęła Krymu bezprawnie, tak samo, jak nie zajęła bezprawnie jej wschodnich terenów. Sama inwazja nazywana jest przez Rosję „specjalną operacją wojskową”, co ma zdecydowanie osłabiać jej moc w oczach międzynarodowej opinii publicznej. Jak już zostało wspomniane, Rosjanie są od wielu lat poddawani czarnej propagandzie, której nie umieją bądź nie chcą się przeciwstawić. W wypowiedziach obu polityków nie pada słowo wojna. Według nich działania te mają na celu przywrócić porządek i zapewnić bezpieczeństwo Rosji – znaczna część mieszkańców krajów zachodniej Europy jednoznacznie nazywa jednak ten konflikt zbrojny wojną, a Rosję określa agresorem. Komunikaty Rosji są szczególnie istotne, ponieważ posiada ona znacznie większe terytorium niż Ukraina. W opinii społeczności międzynarodowej uznawana jest za supermocarstwo, dysponuje także bronią atomową. Według przekazu rosyjskiego, mniejsza terytorialnie i targana na przestrzeni lat konfliktami wewnętrznymi Ukraina była w stanie realnie zagrozić Federacji. W takie rewelacje mogą uwierzyć tylko prorosyjscy działacze oraz prorosyjskie społeczeństwo.

W komunikowaniu politycznym Rosji kluczowe jest także to, w jaki sposób określane są demokratycznie wybrane władze Ukrainy. Wołodymyr Zełenski jest osobą aktywną w social mediach, udzielającą wywiadów oraz broniącą swojego kraju. Natomiast Władimir Putin i Siergiej Ławrow bardzo często nazywają władze Ukrainy neonazistowskimi i niedemokratycznymi. Ma to na celu wskazanie odbiorcom, że tak naprawdę to Ukraina jest agresorem. To Ukrainę trzeba pokonać. Odwołanie do neonazizmu jest bardzo popularne wśród autorytarnych przywódców. Doświadczenia drugiej wojny światowej do tej pory budzą grozę wśród mieszkańców Europy z powodu jej okrucieństwa, czasu trwania oraz liczby zamordowanych cywilów. W ten sposób nazywanie kogokolwiek neonazistą upodabnia go do nazistów III Rzeszy, co niesie za sobą jednoznacznie negatywny wydźwięk. Jest to oczywiście także określenie pejoratywne. Należy zauważyć, że żaden z polityków rosyjskich nie precyzuje, jakie cechy nazistowskie mieliby posiadać politycy ukraińscy. Jednak przekaz, który chcą oni zawrzeć, dociera do docelowych odbiorców – społeczeństwa rosyjskiego. Jest to szczególnie istotne, ponieważ w momencie powstawania

tej monografii społeczeństwo rosyjskie nie wypowiada się dużo na temat toczącej się wojny, natomiast jednoznacznie negatywnie określa ono naród ukraiński. Nie pozostaje bez znaczenia, że dopóki władza rosyjska ma poparcie obywateli, jej legitymizacja jest znacznie silniejsza.

Ważną rzeczą, którą wyróżnia komunikowanie polityczne Rosji podczas wojny z Ukrainą, jest sposób określania państw Zachodu oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego. Zarówno Putin, jak i Ławrow odnoszą się z pogardą do Polski, Stanów Zjednoczonych czy Wielkiej Brytanii, co ma także wzmocnić przekaz na temat tego, iż Rosja nie jest winna wojny. Federacja nie ponosi również odpowiedzialności za kryzys energetyczny oraz żywnościowy. Państwa Zachodu określane są w wypowiedziach Putina lub Ławrowa jako te, które wykorzystując Ukrainę, prowadzą swoją wojnę z Rosją. Skazują ludność cywilną na śmierć (w tym samym czasie głosi się, że Federacja Rosyjska nie zabija cywili). Ponadto komunikaty podawane przez rosyjskich polityków dowodzą, iż są oni niechętni wobec Sojuszu Północnoatlantyckiego. Przekazują nieprawdziwe informacje na temat tego, jak Sojusz działa i jaką jest organizacją. Należy także zaznaczyć, iż Ukraina nie jest częścią NATO, a co za tym idzie, Pakt nie może bezpośrednio wysyłać jej broni. Natomiast poszczególne państwa należące do Sojuszu są w stanie to zrobić i, jak pokazały kolejne miesiące wojny, robią to. Widać więc alienację państwa rosyjskiego, które współpracuje głównie z przychylnymi mu krajami takimi jak Białoruś lub Serbia, chociaż prowadzi równocześnie rozmowy z poszczególnymi politykami państw Zachodu, jak np. Emmanuel Macron czy Recep Erdoğan. Z przekazu rosyjskiego w analizowanym okresie wynika, że Rosja nie zamierza wycofać się dobrowolnie z Ukrainy i będzie kontynuowała działania zbrojne na jej terytorium.

Ponadto politycy rosyjscy kłamliwie stwierdzają, że Rosja nie dopuszcza się zbrodni na cywilach, chociaż zostało już to wielokrotnie udowodnione. Ma miejsce tutaj próba wybielenia wizerunku rosyjskiego, co nie przynosi efektów. Obserwując media społecznościowe i opinię publiczną, zarówno polską, jak i zagraniczną, można zauważyć, że na temat Rosji dominuje przekaz negatywny¹⁰⁴. Istotnym elementem rosyjskiej propa-

---

¹⁰⁴ W pozytywnym bądź neutralnym świetle przedstawiają Rosję przede wszystkim ugrupowania otwarcie prorosyjskie, takie jak partia Konfederacja Wolność i Niepodległość w Polsce czy francuski Front Narodowy.

gandy jest także działalność „rosyjskich trollów”, które robią wszystko, by zaburzyć postrzeganie narodu ukraińskiego jako pokrzywdzonego¹⁰⁵.

Co zaliczamy do najważniejszych cech przekazu rosyjskiego? Przede wszystkim są to treści o mocno negatywnym wydźwięku, mające w konkretny sposób przedstawić wizerunek Rosji jako państwa, które jedynie strzeże swoich praw. Istotne jest to, że Rosja właściwie od pierwszych dni konfliktu zbrojnego z Ukrainą przegrywała komunikację wizerunkową. Nie była w stanie stworzyć sobie odpowiedniego PR-u, który pomógłby jej prowadzić tę niełatwą wojnę tak, aby przekonać opinię publiczną na całym świecie, iż to ona jest stroną pokrzywdzoną. Warto wspomnieć, iż Zachód nie zareagował odpowiednio w 2014 r., kiedy państwo rosyjskie bezprawnie zajęło tereny Krymu należące do Ukrainy. Jednak wydawać się może, że w tym przypadku reakcja była znacznie silniejsza, co uwiarydociło się zwłaszcza w przypadku Wielkiej Brytanii, a także polskiego rządu. Co więcej, negatywne wypowiedzanie się Rosji o dołączeniu Finlandii i Szwecji do NATO nie zostało przez te kraje potraktowane poważnie. Złożyły one swoje wnioski o akcesję w maju 2022 r. i są obecnie procedowane. Niedługo wspomniane państwa prawdopodobnie staną się członkami Sojuszu Północnoatlantyckiego. To wszystko wskazuje na to, iż większość międzynarodowej opinii publicznej, a także decydentów politycznych uznaje, że to Władimir Putin jest agresorem. To Rosja bezprawnie napadła na Ukrainę i to Ukraina potrzebuje pomocy, aby bronić swojego państwa przed rosyjską inwazją.

---

¹⁰⁵ Na początku marca 2022 r. w wyniku propagandy prorosyjskiej w mediach społecznościowych pojawiła się informacja, jakoby uchodźcy z Ukrainy mieli „napadać i gwałcić”, co spotkało się z agresją ze strony lokalnych środowisk kibicowskich. Nieprawdziwe wiadomości zostały szybko zdementowane przez policję. P. Żytnicki, *Uzbrojona policja na dworcu w Przemyślu. Dementuje internetowe kłamstwa o napadach i gwałtach*, „Gazeta Wyborcza” (Rzeszów), 2 III 2022, [on-line:] <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,28175690,uzbrojona-policja-na-dworcu-w-przemyslu-chroni-uchodzcow-oskarzanych.html> – 31 X 2022.

Bibliografia

Książki oraz artykuły w publikacjach drukowanych

- Bielanowska J., *Charyzma polityczna Władimira Putina jako czynnik legitymizujący władzę absolutną Prezydenta Federacji Rosyjskiej*, [w:] *Polityka, prawo, kultura i bezpieczeństwo na obszarze poradzieckim*, red. T. Bodio, J. Marszałek-Kawa, Toruń 2018.
- Kleczkowska A., *Memorandum Budapesztańskie – umowa międzynarodowa czy niewiążące porozumienie?*, „Władza Sądzenia” 2021, nr 20, s. 146-165.
- Majorek M., du Vall M., *Obraz ukraińskiego Majdanu w polskich mediach społecznościowych – na przykładzie Twittera*, „Państwo i Społeczeństwo” 2016, nr 1, s. 117-132.
- Shveda Y., Park J., *Ukraine’s Revolution of Dignity: The Dynamics of Euromaidan*, „Journal of Eurasian Studies” Vol. 7, 2016, s. 85-91, <https://doi.org/10.1016/j.euras.2015.10.007>.

Artykuły opublikowane w sieci

- Address by the President of the Russian Federation*, President of Russia, 21 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828>.
- Address by the President of the Russian Federation*, President of Russia, 24 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>.
- Foreign Minister Sergey Lavrov’s Interview with the BBC TV Channel*, Ministry of Russian Foreign Affairs, 16 VI 2022, [on-line:] https://mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1818228/.
- Foreign Minister Sergey Lavrov’s Interview with RBC TV Channel*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 16 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1804655/?lang=en.
- Foreign Minister Sergey Lavrov’s Interview with Sputnik, Echo of Moscow, Govorit Moskva and Komsomolskaya Pravda Radio Stations*, Moscow, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 28 I 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1796330/?lang=en.
- Foreign Minister Sergey Lavrov’s Remarks and Answers to Media Questions at a Joint News Conference with Foreign Minister of Brazil Carlos Franca following Talks in the 2 + 2 Format*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 16 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1798743/?lang=en.
- Foreign Minister Sergey Lavrov’s Remarks and Answers to Media Questions following Talks with Foreign Minister of Turkey Mevlut Cavusoglu and Foreign Minister of Ukraine Dmitry Kuleba*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10 III

2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1803752/?lang=en.

Foreign Minister Sergey Lavrov's Remarks at the High-Level Segment of the UN Human Rights Council's 49th Session, via Videoconference, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 1 III 2022, [on-line:] <https://doi.org/10.21557/IAF.67456385>.

Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference following Talks with Foreign Minister of the Kyrgyz Republic Ruslan Kazakbayev, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 5 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1803096/?lang=en.

Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference following Talks with UK Foreign Secretary Elizabeth Truss, Moscow, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1797897/?lang=en.

Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a Joint News Conference with Foreign Minister of the LPR Vladislav Deynego and First Deputy Foreign Minister of the DPR Sergey Peresada following Talks, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 25 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1800451/?lang=en.

Foreign Ministry Statement, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 22 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800036/?lang=en.

Foreign Ministry Statement in Connection with the Unilateral Restrictive Measures Imposed by the EU in Response to the Recognition by the Russian Federation of the Independence of the Donetsk and Lugansk People's Republics, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 24 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800271/?lang=en.

Foreign Ministry Statement on New US Sanctions against Russia, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 23 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800087/?lang=en.

Foreign Ministry Statement on the EU's Role in the Developments in Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 28 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1802098/?lang=en.

Foreign Ministry Statement Regarding the Rhetoric about Russia's Recognition of the Independence of the Donetsk and Lugansk People's Republics, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 23 II 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1800080/?lang=en.

Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation Signed in Paris, France, North Atlantic Treaty Organi-

- zation, 27 V 1997, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm?selectedLocale=en.
- Gazowy kryzys w Europie narasta. Gazociąg jamalski stanie*, Money.pl, 12 V 2022, [on-line:] <https://www.money.pl/gielda/gazowy-kryzys-w-europie-narasta-gazociag-jamalski-stanie-6768083950078880a.html>.
- Interview with Rossiya TV, President of Russia*, 3 VI 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68571>.
- Kyiv Apartment Building Hit by Missile*, „BBC” (Ukraine) 26 II 2022, [on-line:] <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-60536614>.
- Meeting on Development of Air Transport and Aircraft Manufacturing*, President of Russia, 31 III 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68097>.
- Meeting on Socioeconomic Support for Regions*, President of Russia, 16 III 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/679966tf>.
- Meeting with President of Belarus Alexander Lukashenko*, President of Russia, 12 IV 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68181>.
- Meeting with President of Belarus Alexander Lukashenko*, President of Russia, 23 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68460>.
- Meeting with Security Council Permanent Members*, President of Russia, 25 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67851>.
- Meeting with Security Council Permanent Members*, President of Russia, 3 III 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67903>.
- Minoborony RF: biolaboratorii v Khar'kove, Poltave i L'vove rabotali s chumoi i dizenteriei*, [Минобороны РФ: биолaborатории в Харькове, Полтаве и Львове работали с чумой и дизентерией], „ТАСС” 7 III 2022, [on-line:] https://tass.ru/armiyaiopk/13994211?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com.
- News Conference following Russian-Belarusian Talks*, President of Russia, 18 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67809>.
- News Conference following Russian-French Talks*, President of Russia, 8 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67735>.
- News Conference following Russian-German Talks*, President of Russia, 15 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67774>.
- News Conference following Russian-Hungarian Talks*, President of Russia, 1 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67690>.
- Pełczyńska-Nałęcz K., Buras P., *(Nie)porozumienie mińskie a europejski porządek bezpieczeństwa*, Warszawa 2017, [on-line:] [https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/rap_otw_eu/\(Nie\)porozumienie%20minskie%20a%20europejski%20porzadek%20bezpieczenstwa.pdf](https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/rap_otw_eu/(Nie)porozumienie%20minskie%20a%20europejski%20porzadek%20bezpieczenstwa.pdf).
- Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki and National Security Advisor Jake Sullivan*, The White House, 11 II 2022, [on-line:] <https://www.whitehouse.gov/>

- briefing-room/press-briefings/2022/02/11/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-and-national-security-advisor-jake-sullivan-february-11-2022/.
- Protocol on the Results of Consultations of the Trilateral Contact Group*, Mission of Ukraine to the European Union, 5 IX 2014, [on-line:] <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/27596-protocolon-the-results-of-consultations-of-the-trilateral-contact-group-minsk-05092014>.
- Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraińs'koï movy iak derzhavnoï*, Zakon vid, 25 IV 2019, nr 2704-VIII [Про забезпечення функціонування української мови як державної, Закон від, 25 IV 2019, nr 2704-VIII).
- Ptak-Iglewska A., *Ukraińska pszenica ważna jak broń. Ratują eksport nawet wagonami do węgla*, „Rzeczpospolita”, 18 IV 2022, [on-line:] <https://www.rp.pl/rolnictwo/art36099601-ukrainska-pszenica-wazna-jak-bron-ratuja-eksport-nawet-wagonami-do-węgla>.
- Relations with Georgia*, North Atlantic Treaty Organization, 14 VII 2022, [on-line:] https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm.
- Security Council Meeting*, President of Russia, 21 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67825>.
- Sovet Federatsii razreshil Putinu ispol'zovat' armiiu za rubezhom*, „BBC” (Russkaia Sluzhba) [Совет Федерации разрешил Путину использовать армию за рубежом, „ББС” (Русская Служба)], 22 II 2022 [on-line:] <https://www.bbc.com/russian/news-60480511>.
- Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron and Federal Chancellor of Germany Olaf Scholz*, President of Russia, 28 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68523>.
- Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 20 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67818>.
- Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 28 I 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67657>.
- Telephone Conversation with President of France Emmanuel Macron*, President of Russia, 28 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67880>.
- Treaty between The United States of America, and the Russian Federation on Security Guarantees*, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 17 XII 2022, [on-line:] https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790818/?lang=en.
- Ukraine: Civilian Casualty Update*, Office of the High Commissioner for Human Rights, 22 VIII 2022, [on-line:] <https://www.ohchr.org/en/news/2022/08/ukraine-civilian-casualty-update-22-august-2022>.
- US Warns of „Distinct Possibility” Russia Will Invade Ukraine within Days*, „The Guardian” 11 II 2022, [on-line:] <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/11/biden-ukraine-us-russian-invasion-winter-olympics>.

- Victory Parade on Red Square*, President of Russia, 9 V 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68366>.
- Vladimir Putin Answered Journalists' Questions*, President of Russia, 29 VI 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68783>.
- Vladimir Putin Answered Media Questions*, President of Russia, 19 VII 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/69036>.
- Vladimir Putin Answered Media Questions*, President of Russia, 22 II 2022, [on-line:] <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67838>.
- Zaiavlenie MID Rossii v sviazi s ob"iavlaniem pol'skimi vlastiami 45 sotrudnikov rossiiskikh uchrezhdenii v Varshave „persona non grata”*, Ministerstvo Inostrannykh del Rossiiskoi Federatsii [Заявление МИД России в связи с объявлением польскими властями 45 сотрудников российских учреждений в Варшаве „persona non grata”, Министерство иностранных дел Российской Федерации], 24 III 2022, [on-line:] https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/official_statement/1806088/.
- Zaręba S., Piechowska M., *Masakra w Buczy. Rosyjskie zbrodnie na Kijowszczyźnie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 5 IV 2022, [on-line:] <https://www.pism.pl/publikacje/masakra-w-buczy-rosyjskie-zbrodnie-na-kijowszczyznie>.
- Żytnicki P., *Uzbrojona policja na dworcu w Przemyślu. Dementuje internetowe kłamstwa o napadach i gwałtach*, „Gazeta Wyborcza” (Rzeszów), 2 III 2022, [on-line:] <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,28175690,uzbrojona-policja-na-dworcu-w-przemyslu-chroni-uchodzcow-oskarzanych.html>.

ABSTRACT

How to lose the information war?

Political communication of Russia

The chapter of the monograph analyzes Russia's political communication during the invasion of Ukraine in 2022. It has been enriched with an introduction containing the characteristics of Russia's political communication over the years. Next, the messages of the country's political leaders Vladimir Putin and Sergey Lavrov are discussed. The chapter contains a study of the most important war messages a month before and during the invasion posted on the government websites of the Russian president and the Ministry of Foreign Affairs, which allowed the Authors to show a comprehensive approach to the subject of political communication. We discuss not only statements of political leaders regarding the war in Ukraine, but also interviews and political speeches, e.g. on Victory Day and other

significant events. The chapter also contains a summary with key characteristics of Russia's political communication as a provocateur of the invasion of Ukraine.

Keywords: Russia, political communication, war, disinformation, fake news

Od 24 lutego 2022 r. ze szczególną uwagą i niepokojem decydenci polityczni oraz społeczność międzynarodowa śledzą wojnę rosyjsko-ukraińską. Konflikt ten ma nie tylko wymiar militarny, ale jest także wojną komunikacyjną, która toczy się równoległe z działaniami wojskowymi, dyplomatycznymi, medialnymi, w tym dezinformacyjnymi. (...) W toczącej się na wielu frontach wojnie również na polu walki informacyjnej wykorzystywane są zarówno stare, jak i nowe media. W większości służą one nie do celów informacyjnych, ale przede wszystkim perswazyjnych i propagandowych.

Celem niniejszej publikacji jest analiza i ocena praktyk komunikacji politycznej i strategicznej stosowanych podczas toczącego się konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. (...) Adresujemy ją przede wszystkim do politologów, medioznawców, ale także do wszystkich zainteresowanych procesami związanymi z wydarzeniami na arenie międzynarodowej oraz komunikowaniem politycznym.

Ze wstępu dr hab. Moniki Ślufińskiej, prof. UJ

ISBN 978-83-8138-865-8

<https://akademicka.pl>